

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

ŠT. 2 1954

IZ VSEBINE: *Tone Seliškar*: Svoboda — *Peter Levec*: Pesem bratstva — Izseljenska matica je zborovala — Vsem, ki potujejo v Jugoslavijo — Pozdravi iz stare domovine — Ob 50-letnici rojstva kraškega poeta Srečka Kosovela — Drobne vesti — Šport v Sloveniji — *I. Slokan*: Takrat spomladi — Domovina na tujih tleh — Pero izseljencev — O delavski prosveti v Sloveniji — Novice s knjižne police — Kotiček za žene — Mladi rod — *Josip Jurčič*: Jurij Kozjak, slovenski janičar (nadaljevanje) — Naslovna slika: *Peter Kocijančič*: Pomlad na Primorskem

Že pri obisku
gostinskih obratov v Ljubljani
boste spoznali, da ste prišli
v svojo domovino

GOSTINSKA ZBORNICA ZA GLAVNO MESTO LJUBLJANA

Lepo slovensko knjigo zastoni

dobi vsak rojak, naročnik »Rodne grude«, ki nam pošlje dober dopis, da ga bomo objavili. Priložite tudi dobre fotografije.

Izhaja desetkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 700 frankov, polletno 350 frankov. — Belgija: letno 100 frankov, polletno 50 frankov. — Holandija: letno 7.60 guld., polletno 3.80 guld. — Zah. Nemčija: letno 8.40 mark, polletno 4.20 mark. — Argentina: letno 2 dol., polletno 1 dol. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/I.

MAKSIM GASPARI: SLOVENKA V NARODNI NOŠI

RODNA GRVDA

Št. 2.

FEBRUAR-MAREC 1954

LETO I.

TONE SELIŠKAR

SVOBODA

Svoboda res je zlata, svoboda nam je vse,
zanjo, če je treba, vsakdo rad umre!

(Partizanska)

To je ena najstarejših slovenskih partizanskih pesmi. Nihče ne ve, kdo je pesem napisal, nikomur ni znano, kdo je pesem uglasbil. Pesem se je porodila iz preprostega, poštenega rodoljubnega srca v ognju najhujših bojov za svobodo. Najbrže je tudi to preprosto, rodoljubno slovensko srce izkrvavelo v boju za svobodo, kot je izkrvavelo na tisoče in tisoče src slovenskih rodoljubov. Vsi narodi Jugoslavije pa so dali v tej borbi za svobodo 1.700.000 žrtev. To je tako nečloveško velika številka, da mora človek neprestano razmišljati o tej svobodi, za katero je dalo 1.700.000 jugoslovanskih ljudi svoja dragocena življenja.

Te besede o naši svobodi pišem za naše rojake zaradi tega, ker so rojaki daleč od nas in jim je težavno prodreti v današnje resnično življenje jugoslovanskih narodov, zlasti pa tudi zato, ker se v deželah, kjer naši rojaki živijo, naša svoboda mnogokrat napačno tolmači.

Povsem popolne svobode na svetu sploh ni in je biti ne more, kajti če bi vsak človek delal le to, kar bi sam hotel, bi nastala taka zmešnjava, tak nered, da bi bilo življenje nemogoče. Vsak človek je družbeno bitje in življenje v skupnosti mu nalaga vrsto dolžnosti do naroda, do domovine, do države, do razreda, do družine, do soseda in še marsikaj. Kadar, na primer, majhen narod politično in kulturno tako dozori, da smatra za poniževanje in krivico, če mu vlada drug, močnejši narod in ga izkorišča, tedaj se prične ta majhen narod boriti za svojo svobodo. Tako smo mi Slovenci, ki nas je mnoga stoletja tlačila ter izmозgavala

velika nemška gospoda, pričeli odpirati oči šele ob francoski revoluciji in naš prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik (okoli leta 1800) nam je zapisal prve, vzpodbudne slovenske rodoljubne pesmi. Šele tedaj pričanja rasti pri Kranjcih, Štajercih, Korošcih in Primorcih slovenska narodna zavest in iz te zavesti borba proti nasilnemu nemštvu in ta borba za svobodo slovenskega naroda raste s pesnikom Prešernom, pisateljem Levstikom, dokler z Ivanom Cankarjem ne doseže svoj vrhunec. L. 1918 po razpadu avstro-ogrske monarhije smo Slovenci kot enakopraven narod stopili v državno skupnost s Hrvati in Srbi. Široke ljudske množice še niso bile zrele, da bi same zavlada in prevzele oblast. S pomočjo tujih velesil in s pomočjo tujega in domačega kapitala nam je zavladal kralj in z njim vred je sedla na pleča delovnega ljudstva množica drugih ljudskih zajedalcev. Zdaj si sicer lahko svobodno obesil na hišo slovensko zastavo — toda ta svoboda ni več zadostovala. Zakaj ne? Zato, ker se je slovenski delovni človek že zavedal, da je delavec tisti, ki ustvarja vse dobrine na svetu in da njemu pritiče vsa oblast; prav tako delovnemu kmetu. Kaj je pomagala slovenskemu delavcu slovenska zastava, če pa je bil ta delavec popolnoma odvisen od svojega slovenskega gospodarja, ki ga je lahko vsak čas pognal na cesto? To svobodo je užival le podjetnik, tovarnar, veleposestnik, slovenski delavec pa je ostal hlapec. Rojaki, ki zdaj živite v Franciji, dobro veste, kakšna je bila ta svoboda! Zaradi take okrnjene svobode ste morali zapustiti svojo rodno grudo in iti s trebuhom za kruhom po svetu. Ali še pomnite, zasavski knapje, tista leta? Na upravi rudnika je visela »svobodna« slovenska zastava, za vas slovenske delavce pa ni bilo dela! Matere, žene, sinovi in hčere pa

*S coetjem in navdušenimi pozdravi so bili sprejeti
osvoboditelji v Ljubljani*

so bridko jokali ob vlaku, ki vas je odpeljal v tujino. Takrat so bile jugoslovanske ječe natrpane z nezadovoljnimi delavci. Slovenski narod se spet ni vladal sam, temveč mu je vladala beograjska gospoda. In kdo je spadal v krog te beograjske gospode, ki je prav tako izkoriščala slovenskega kot hrvaškega in srbskega delovnega človeka? Tisti, ki so posedovali denar, rudnike, tovarne, banke, zemljo in gozdove, kajti le tisti, ki vse to ima, lahko ima tudi oblast v rokah. Ta oblast je pripeljala Jugoslavijo v kremplje Hitlerja in Mussolinija in ko so nemške in italijanske roparske armade napadle Jugoslavijo, je ta »junaška« gospoda pobrala državno zlato in pobegnila na varno — ljudstvo pa prepustila svoji usodi.

Bili smo nečloveško podjarmljeni. Toda v srcih ne! Narodna zavest, podžgana z zavestjo borbene sile ljudskih delovnih množic, nas je vrgla, prve med podjarmljenimi evropskimi narodi, v boj za svobodo. Toda zavest delavca in delovnega kmeta je bila takrat že tako močna, da se je istočasno, ko se je boril za narodno osvoboditev, boril tudi za svoje lastno življenjsko svobodo. Naše ljudstvo je kaj kmalu uvidelo, da so vsi tako imenovani narodni mogotci podpirali tuje okupatorje, samo da si ohranijo svoje bogastvo ter svojo oblast nad delovnim človekom, pa je zato tudi tem napovedalo boj. Tudi cerkev je podpirala tuje okupatorje, celo z orožjem. Pravim cerkev, to se pravi cerkvena oblast! Vera je druga stvar, napram veri se nihče ni boril, borili smo se le proti tisti cerkveni oblasti, ki je vernike ščuvala na bratomorno klanje. In tako se je vzporedno z narodnoosvobodilno vojno borbeno razvijala tudi ljudska revolucija za popolno osvoboditev delovnega ljudstva, za zmago ljudske oblasti. In to svobodo smo zmagovito izvojevali; pregnali smo tuje okupatorje, pregnali tuje in domače izkoriščevalce, izvojevali smo si praktično neodvisnost in Slovenci smo prvokrat v zgodovini dobili svojo lastno državo, ljudsko republiko Slovenijo, ki z drugimi ljudskimi republikami tvori ponosno Ljudsko republiko

Jugoslavijo. Ni je skoraj dežele na svetu, kjer bi uživali državljani tolikšno svobodo kakor v Jugoslaviji.

To pa ne bo držalo, boste rekli; tudi pri vas se nekateri ljudje še pritožujejo, saj bremo to v naših časopisih in tudi pri vas še ne morejo priti vsi do odločujoče besede, zlasti pa preganjate vero in duhovnike, pa tudi strank nimate, da bi ljudje lahko volili, kogar bi hoteli. Za tistega, ki bere samo take liste, ki blatijo Jugoslavijo, bo to na videz kar držalo. Toda samo na videz. Le oglejmo si, kakšna je zadeva v resnici! Pri nas vlada, kakor smo že rekli, delovno ljudstvo — in to je večina, ogromna večina prebivalstva. Kdo so to? To so delavci, delovni kmetje in delovni izobraženci. Ta ogromna večina je pri nas gospodar vsega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja. Cilj tega delovnega ljudstva je samo eden: srečno, svobodno življenje v socializmu. Cemu potem stranke? Zato, da bi se v parlamentu pričakale za oslovsko senco? V stari Jugoslaviji smo imeli kakih petnajst strank. In kam so nas privedle? In končno, kdo se pri nas še pritožuje? Bivši izkoriščevalci delovnih ljudi, kajti vse tovarne, vsi rudniki in vse prirodno bogastvo dežele je sedaj last ljudstva in delovni ljudje si sami vodijo tovarne in podjetja.

O preganjanju vere je pa druga stvar. Pri nas vsak človek veruje, v kar hoče, to je njegova zasebna stvar; vera, pa najsi je to katoliška, pravoslavna, židovska ali mohamedanska, je pri nas popolnoma svobodna. Vse cerkve so odprte, vsi verski obredi se svobodno vrše v vseh oblikah. Ker pa cerkev ni vera, temveč je politikum najhujše vrste, smo rekli pri nas: vera naj uživa vso svobodo, cerkveni politikantje pa pri nas nimajo mesta in če se katoliški ali kak drug duhovnik spozabi ter rovavi proti obstoječemu družbenemu redu v Jugo-

Na vseh cestah so se ponajljali takšni prizori

slaviji, mu bo ljudska oblast stopila na prste kakor vsem sovražnikom ljudske oblasti. Cerkev smo pustili vero neokrnjeno, politično oblast pa smo ji vzeli, kajti v socialistični Jugoslaviji je samo ena oblast in to je oblast delovnega ljudstva.

In zdaj smo tam: dà, za nasprotnike ogromne večine svobodnih socialističnih ljudi v Jugoslaviji — pa pri nas res ni svobode! Saj nismo nori, da bomo na svojih svobodnih prsih greli gada suženjstva. Oglejmo si en sam edinstven primer! V Holandiji živi pobegli slovenski katoliški duhovnik Babnik, ki je med narodno-osvobodilno borbo zagrešil zločine kot organizator in voditelj zahrbtnih pobijalcev slovenskih rodoljubov, ki so se borili proti okupatorju. Ta gospod silno mnogo govori in piše o preganjanju vere v Jugoslaviji. To, da je on sam preganjal in v smrt pošiljal poštene Slovence, ki so se borili za svobodo — je zanj

vse v najlepšem redu. To pa, da se tega v sedanji Jugoslaviji ne more več delati — mu pa nikakor ne gre v glavo. Tudi to mu ne gre v glavo, da take ljudi pri nas resnično zaničujemo, jih sodimo in obsodimo tudi z najhujšimi kaznimi, pa čeprav je to »navaden« človek ali pa če bi bil to škof. Pri nas so pod ljudskim zakonom vsi enaki. In končno: tudi v Holandiji, v Franciji, v Belgiji — povsod so sodili narodne izdajalce in še vedno jih sodijo in obsodijo!

Ali je pri nas sistem ljudskih svoboščin že dokončno zgrajen? Ne! Vsaka stvar na svetu je podvržena razvoju. Človek vedno teži k lepšemu in boljšemu. Tudi mi bomo našo svobodo izpopolnjevali, da bo še lepša. Že danes pa lahko ugotavljamo z mirno vestjo: mi nismo samo nacionalno, temveč tudi gospodarsko socialno svobodni ljudje, a to je edino prava in resnična — svoboda!

P. LEVEC

PESEM BRATSTVA

*Sto tisoč src je v meni zaživelo.
Naš slaven dan, tovariši, je vzšel!
Iz žil odprtih bratstvo je privrelo,
goreče bratstvo src stotisočev.*

*In koder grem, srečujem borce mlade,
ki na pohodu po cestah pojo.
Podrli smo poslednje barikade,
za nami sužni dnevi mro!*

*Naš kmet trdo prijel je za svoj plug,
iz svežih brazd sopara se dviguje.
Čez polja je zapihal mehek jug.
Žitljenje novo vsepovsod zmaguje! —
Pozdravljeni, junaki in kovarji,
vsi delavci, zidarji in ratarji —
in vsi, ki ste za našo zemljo pali!*

*Pozdravljen, brat, ki z nami srečo variš!
Poglejte, zdaj vsi eno smo postali
in eden drugemu smo si: tovariš.
Stotisoči skoz mene so zapeli!
Nad nami pne se bratstva slavalok. —
In vsi, ki z nami v sponah so trpeli,
drhte nocoj v objemu mojih rok.*

IZSELJENSKA MATICA JE ZBOROVALA

Slovenska izseljenska matica si je v treh letih svojega obstoja na široko utrla pot med slovenske izseljence po vsem svetu. Iz dneva v dan se množe dopisi, ki nam jih pošiljajo izseljenci. Pred kratkim nam je med drugimi pisal leta 1908 v Nemčiji rojeni sin slovenskega izseljenca, ki nas v preprostem pisanju v okorni slovenščini opozarja na slovensko kri, ki je razlita v Nemčiji. Bil je silno vesel Slovenskega izseljenskega koledarja. Od tisočev primerov navajamo enega samega kot pričo, kako nujno potrebna je bila našim izseljencem taka izseljenska matica. Slehera stvar na svetu, pa če je še tako dobra, sčasoma razvodeni in se razblini, če nima svoje trdne organizacije. Zato postaja Izseljenska matica nekaj pristan, v katerega se zatekajo vse barke izseljencev, kadar jih zaloti vihar.

Dne 30. januarja je imela Izseljenska matica svoj drugi redni občni zbor. Zboru so prisostvovali zastopniki vseh slovenskih množičnih organizacij pa tudi predstavniki naprednega dela slovenske katoliške duhovščine. Poročilo o političnem in gospodarskem položaju slovenskih izseljencev je podal predsednik Tone Seliškar, o kulturnih razmerah med našimi izseljenci je poročala Zima Vrščajeva, tajnik Matice A. Švagelj pa je poročal o organizacijskem delu Matice ter o njenih financah. Seveda se je na občnem zboru zlasti mnogo razpravljalo o tem, kako še bolj poglobiti vezi z našimi izseljenci. Mnogo tega je že povedano v članku »Sloven-

ska izseljenska matica je prestala svojo preizkušnjo«, ki je bil objavljen v prvi številki »Rodne grude«, zato ne bomo obnavljali podrobnosti občnega zbora. Ves občni zbor je bil en sam zgovoren, prepričljiv izraz velike ljubezni, ki jo goji rojstna domovina do tistih svojih sinov in hčera, ki so se raztepli po svetu, da si poiščejo kosček kruha in zadovoljstva. Danes tega našim ljudem ni več treba, ker je v domovini za vse dovolj dela. Tistim pa, ki so že v tujini, ki so si tam ustvarili družino, ki so že tam vezani na rente in pokojnine, bo domovina vedno pripravljena pomagati.

Na občnem zboru je bilo osvojenih več sklepov za trdnjšo povezavo z izseljenci, zlasti sklep o izseljenskem tisku in sklep o filmih za izseljence. Glavni odbor Matice je bil izvoljen takole: predsednik — Tone Seliškar, prvi podpredsednik — Tomo Brejc, drugi podpredsednik — Zima Vrščaj, tajnik — Albert Švagelj, odborniki pa so: Jože Plevnik, uslužbenec, Ljubljana, Ivan Perčič, povratnik iz Francije, Kamnik, Lojze Zdravje, povratnik iz Kanade, Ljubljana, Franc Kurinčič, povratnik iz Argentine, Ljubljana, Franc Močilnikar, povratnik iz Francije, Zagorje, Mirko Ličen, povratnik iz Argentine, Nova Gorica, Martin Šlibar, uslužbenec Glavnega odbora Rdečega križa, Ljubljana. V nadzorni odbor so bili izvoljeni: Cvetko Kristan, publicist, Ljubljana, Alojz Rot, povratnik iz Holandije, Ljubljana, in Albin Kovač, nameščenec, Ljubljana.

Vsem, ki potujejo v Jugoslavijo

*Na svidenjel so nam klicali rojaki,
ob težkem slovesu od rojstne domovine*

POTNI LIST IN JUGOSLOVANSKA VIZA

Dragi rojaki! Iz vseh mogočih dežel na svetu nam rojaki pišejo, da bodo letos obiskali svojo rojstno domovino. Zato smo se namenili napisati nekaj nasvetov in navodil, da se boste že vnaprej izognili raznim težavam, ki se človeku ob takem potovanju nakopičijo.

Ko boste prejeli svoj potni list, boste zaprosili na jugoslovanskem konzulatu za jugoslovansko vizo, ki vam odpira pot v Jugoslavijo. Ne pozabite omeniti v prošnji, da prosite za »Turistično vizo«, kajti če imate turistično vizo za Jugoslavijo, imate na vseh jugoslovanskih železnicah in parobrodih

(na Jadranskem morju ter po rekah) znaten popust. Lansko leto so se nekateri rojaki iz ZDA pritoževali, češ da nimajo popusta na železnicah. Seveda ne, ker niso imeli turistične vize. Turistična viza velja samo za dobo dveh mesecev, to se pravi, samo dva meseca imate pravico na popust, potem ta ugodnost ugasne. Podaljšanje jugoslovanske vize si izposlu-

jete v Ljubljani v enem dnevu. To je navadna viza, ne turistična. Če vam ugasne doba turistične vize, boste dobili v Ljubljani navadno vizo spet za tri mesece. Ko ta doba poteče, pa spet za nadaljnje tri mesece.

Jugoslovanska turistična viza velja za vse rojake, bodisi iz ZDA, Argentine, Francije, Holandije, Belgije, Nemčije in iz drugih držav. Turistična viza je samo osebna, če pa je na skupinskem potnem listu, velja seveda le za celo skupino; posameznik ne more dobiti olajšave.

Posebej pa opozarjamo rojake iz ZDA na naslednje: Z ameriškim potnim listom potujete lahko po vsej Evropi razen po deželah, kot so Češka, Poljska, Romunija, Bolgarija, Rusija in Albanija. Toda če bi rad, recimo, potoval iz Ljubljane v Trst, si moraš poprej v Ljubljani preskrbeti spet »Vstopno jugoslovansko vizo«, kajti sicer se ti bo zgodilo, da boš v Trst prišel — nazaj v Jugoslavijo pa ne boš mogel. Tudi to ponovno vstopno vizo dobiš v Ljubljani v enem dnevu.

NEPOTREBNE SKRBI, KI MUČIJO MARSIKATEREGA ROJAKA

Te skrbi so zlasti okoli tega, »kakšno bom tamkaj živel«. Še danes nekatere rojake skrbi, da bodo pri nas lačni. Kar se tega tiče, vam povemo, da je pri nas vsega dovolj. Ničesar ne manjka. Za jesti in piti boste dobili po vaših željah in potrebah povsod, kamor koli boste prišli. Zato se nikar ne mučite z nepotrebno prtljago, kajti veliki kufri vam bodo samo preglavico delali. Zlasti pa nikarte pošiljati kakšnih zalog naprej — kajti za take pošiljke boste plačali precej mastno carino. Z denarjem, ki bi ga na ta način plačali za carino, si lahko nabavite vse tisto, kar je bilo v paketih. Carinski predpisi so za enkrat isti kot lansko leto. Zapomnite si: vsak rojak prinese v Jugoslavijo lahko robe v vrednosti 500 dolarjev, ki se ne carini, če ta roba ni namenjena razprodaji.

Rojaki na izletu
po stari domovini

To je tako tolmačiti: če boš imel v kovčkih za 500 dolarjev kave — ti jo bodo zacarinili, in sicer tako, da bo carina mnogo večja, kot je vrednost kave. Zakaj? Zato, ker za 500 dolarjev kave ne boš sam porabil, ampak jo boš moral prodati. Tega pa ne smeš. Torej: roba v vrednosti 500 dolarjev je mišljena tako, da je ta roba namenjena za tvojo osebno uporabo, nadalje kot darilo za sorodnike in temu slično. Med nama na uho povedano: za 500 dolarjev dobiš pri nas mnogo več kot v ZDA. Torej še enkrat: če hočeš udobno potovati, čim manj prtljage! Prav in lepo je, če prineseš svojim sorodnikom kakšna darila, vse drugo pa lahko tu kupiš na vagone.

ALI BI PRISEL V JUGOSLAVIJO Z AVTOM ALI NE?

Nekateri rojaki so že vprašali, če se dobi v Jugoslaviji avto na posodo za nekaj tednov. Ne! Zaradi izredno visoke carine na uvožene osebne avtomobile so pri nas avtomobili dragi kot žafran, kakor pravijo. Novega avtomobila ne bo nihče posodil — stare šajtrge pa ni jemati, ker boš imel na vsakih 100 metrov kak defekt. Na to za enkrat pri nas ni misliti. Zato svetujemo vsakemu, kdor ima sredstva — vzemi avto s seboj. Če imaš svoj voz, si neodvisen od vsega, nisi vezan na vozni red, ustaviš se pred vsako gostilno lahko, v vsak jarek se lahko zvrneš — to je potem čisto tvoja privatna stvar, če se ti pa ne ljubi avta

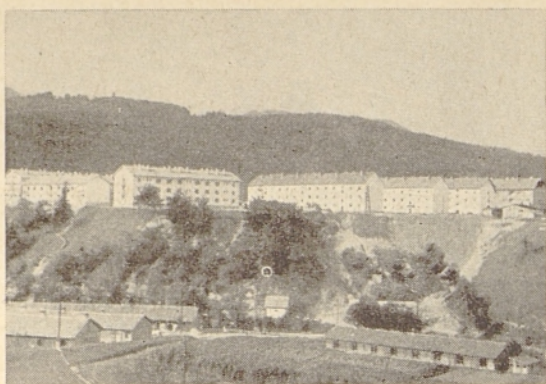
nazaj peljati, ga lahko tu prodaš. Taka je ta stvar. Tudi v Italiji ga težko dobiš na posodo.

KAKO JE S TUJO VALUTO V JUGOSLAVIJI

Vsaka tuja valuta se menja v Jugoslaviji po našem uradnem kurzu. Za en ameriški ali kanadski dolar dobiš 300 din, za eno nemško marko 72 din, za 100 franc. frankov 85 din, za 100 belg. frankov 600 din, za 1 holand. goldinar 79 din. Za Argentino in Brazilijo se prav tako obračunava ameriški dolar. Razen pri ZDA valuti je pri drugih valutah včasih za kak dinar razlike, toda, če bi se kaj bistveno spremenilo, kar pa dvomimo, bomo rojake pravočasno obvestili.

Vsa tuja valuta se menja v Jugoslaviji v vseh bankah pa tudi pri »Putniku«. Ameriške rojake nadlegujejo v Italiji razni menjalci in ponujajo za dolarje več dinarjev kot v Jugoslaviji. Ne nasedajte takim agentom, ki špekulirajo tudi s ponarejenimi dinarji. Pa tudi uvoz dinarjev v Jugoslavijo je prepovedan, na obmejni carinarnici vam bodo take uvožene dinarje zaplenili.

Zlasti ameriške rojake opozarjamo na to, da ne jemljejo s seboj »debelih« bankovcev, temveč nižje, ker take bankovce ne moreš zamenjati nikjer druge kot v Beogradu, to pa zato, ker kroži po svetu silno mnogo zelo dobro ponarejenih takih bankovcev. (Saj so celo v

Novo moderno
stanovanjsko naselje
železarjev
v Ravnah

Ameriki sami nezaupljivi napram takim bankovcem. Meni se je leta 1950 v New Yorku pripetilo, da mi v trgovini niso hoteli vzeti bankovca za 100 \$, ampak sem ga moral menjati v banki.)

KAKO JE S PRIJAVAMI?

Silno enostavno. Čim prispe rojak v kraj, kjer bo njegov stalni naslov, gre s svojim potnim listom na občino (v krajih, kjer je sedež milice — se prijavijo pri milici) in se tam prijavi. To tudi lahko kak njegov sorodnik opravi. To je vse, ni-

česar drugega ni treba. Ko pa odpotujete iz Jugoslavije, vas svojci spet odjavijo. Iz svojega stalnega kraja potujete kamor hočete, nikjer več se ni treba prijavljati, razen v hotelu, kjer prenočujete.

CENE V HOTELIH

Cene so različne. V boljših hotelih so višje cene, v slabših nižje. Toda tudi v »najslabšem« našem hotelu se dobro je in spi. Cene navajam v dinarjih, vi pa jih sami preračunajte v svojo valuto. Cene v nekaterih hotelih so naslednje:

Hoteli	Samo soba	Soba in hrana
Ljubljana, hotel »Slon«	450 din	1.070 din
Ljubljana, hotel »Union«	360 „	940 „
Bled, hotel »Toplice«	640 „	1.360 „
Bled, hotel »Park«	370 „	950 „
Dolenjske Toplice	200 „	620 „
Opatija, Slavija	450 „	1.100 „
Rogaška Slatina	220 „	680 „
Šmarjetske Toplice	160 „	620 „

Kakor vidite, so cene različne in v takih merah se sučejo v vseh mestih Jugoslavije. Cene za hrano so tudi različne: zajtrk od 20 do 100 din, kosilo od 160 do 300 din, večerja od 100 do 280 din.

SKUPNI IZLETI

Največ boste videli, če se pri- glasite za skupne izlete, ki jih prireja »Putnik«. Navajam vam samo en primer, recimo, izlet, ki traja 14 dni z najmodernejšimi avtobusi, hrana in prenočišče v najboljših hotelih, ogled vseh znamenitosti, koncerti, zabave — izlet pričenja v Ljub-

ljani z ogledom mesta, muzejev itd. in se nadaljuje v Postojno—Portorož v Istri, Opatijo, Reko, na Plitvička jezera, v Zagreb, Rogaško Slatino, Celje, Gornji grad, Kamnik, Bled, Kranjsko goro čez Vršič v Bovec, Tolmin, Cerkno, Škofjo Loko, Ljubljano. Tak 14-dnevni izlet stane približno 22.000 din. Seveda so pa tudi krajši izleti po želji posameznih skupin rojakov. Računajte s tem, da stane izlet (vožnja, prenočišča, hrana, ogledi) na dan povprečno 1.500 din.

Toliko za danes. Na veselo svidenje v beli Ljubljani. —ar

Srčne pozdrave iz stare domovine pošiljajo

Iz Ljubljane, Egon Kračman z družino Ireni, Zorvinu in Anici Kračman, N. T. H. Adelaide, South Australia. Poseben pozdrav malemu Garbyku, Karl in Pepca Novak — Jožetu Novaku, St. Catharines. Ana Toni — Louisu Ostanku v Hamiltonu in Johnu Ostanku St. Catharines. Zora Popović — Emyly Malnerich v Swastiki, Ontario. Vida Stanfelj, Galjevica — Joeju Musichu, Paradise Hil., Canada. Lojze Zdravje — vsem rojakom, članom glavnega odbora Vzajemne podporne zveze »Bled« v Kirkland Lake, Ontario in Pevskemu društvu »Triglav«. Lojze in Katica Zdravje vsem sorodnikom v Detroitu in prijateljem širom po ZDA in Kanadi. Miro Vesel, družina Turk iz Ljubljane in Jože Vesel iz Fare pri Rakeku — Rudyju in Veri Pechaver ter znancem in prijateljem v Beamsville, Ontario. Ivan Erbežnik — Franku Šporenbleku v Malarticu. Matija in Katica Klarič — družini Piškur, Kirkland Lake, Ontario. Gustl, Marija, Jelka in Miro Hribar — Miku Tomschichu, King Ave Vancouver. Miha in Marija Zidar — družini Strah v Norandi. Frank Sodec z družino — vsem znancem in prijateljem v Vancouveru in širom po Kanadi. Tina Verbič iz Ljubljane — Mary Anžin (Konuch), Toronto, Kanada. Silvester, Jožefa, Breda in Andreja Kalin — družinam Zokol, Hudoklin, Vukasovich v Vancouveru. Martin in Lojzka Usenik — Louisu Uršiču, Tony Pircu in vsem znancem in prijateljem v Val d'Oru, Malarticu in Burlamague; Leopoldu in Malči Šeurk v Windsoru, Kanada. Družina Meden — Franku Derdiču, Euclid, Ohio. Mimi Zdravje — Franku Zdravje, Schumacher, Kanada, in Franku Zdravje, Ohio. Ivan Režek z družino — Franku Režku, Girard, Ohio. Janez, Julka in vsi Osenarjevi — Albini Osenar, Mariji Kolarič in Ivanki Pograjec, Cleveland. Jenčičevi, Mrharjevi in Osenarjevi iz Slovenije — Josephu Susinu na Langborough, St. Luis, Mo. Minka Jenčič in Jelka in Maks Slatner — Lini Mahek, Chicago. Družina Steiner-Kunčič — družini Dekleva, New York in družini Zelenik, Illinois Waukegan. Družina Papež — Johnu Papeshu, Ely, Minnesota in Edyju Papeshu, Joliet Illinois. Družina Babnik-Goršičeva — Louisu Skul, Denver, Colorado in vsej njegovi družini; Franku Gorchichu, Montana, Ani Trontel, Pittsburgh, Pa.; Johnu Gercherju, Port Chicago; Antonu Kramarju, Denver Colorado, in Francetu Jeršinu in Antonu Jeršinu, Denver, Colorado. Pozdrave pošilja tudi Zofija Sivka. Rudolf, Marija, Marjan in Jože Kadunc — Johanu Kaduncu, Denver, Colorado.

Iz Kočevja. Edvard in Ludvik Troha, vse rojake, člane in članice raznih podpornih in kulturnih društev širom po Kanadi.

Izpod zelenega Pohorja. Jenčičevi — Liliani Hanak, St. Louis, Mo.

Iz Krašnje. Janez Klopčič — vsem rojakom v Mielwaukee, posebno bratu Franku Klopčiču in njegovi družini.

Iz Zagorja. Alojz Komljanec in Anton Povše — vsem sorodnikom, prijateljem in znancem iz Francije.

OB 50-LETNICI ROJSTVA KRAŠKEGA POETA

Srečka Kosovela

18. marca letos bi dopolnil 50. leto Srečko Kosovel, eden najbolj nadarjenih slovenskih pesnikov zadnjih desetletij. Rojen je bil v Sežani na Krasu kot sin učitelja Antona Kosovela, ki je bil po rodu Vipavec. Že v prvih šolskih letih je začel pisati pesmi. Kot petošolec je na ljubljanski realki ustanovil literarni krožek »Kres«. Pozneje je sodeloval v dijaškem krožku »Preporod« ter ustanovil v »Organizaciji srednješolcev iz zasedenega ozemlja« literarni krožek, ki je izdajal svoj časopis »Lepa Vida«. Kot srednješolec je že sodeloval pri celi vrsti slovenskih revij in časopisov. Bil je zelo plodovit pesnik. Vdanost v opojno lepoto narave, tiha bolečina lastne samote in skrite ljubezni ter otroška misel na mater so najvidnejši vsebinski poudarki njegovih pesmi. V nekaterih že v preroških slutnjah oznanja propad materialistične Evrope in tiho vero v novi čas, v duhovno in socialno človeško skupnost.

Vse njegove nežne, globoko občutene pesmi so kakor rahlo ubiranje strun za veliko pesem, ki mu je ni bilo dano izpeti, ker ga je prehitela smrt. Bil je rahlega zdravja in je razen tega živel v pomanjkanju, skromno se je preživljal z inštrukcijami in bil večkrat lačen kakor sit. Študiral je na univerzi v Ljubljani. Ko je bil v osmem semestru, je začelo njegovo zdravje plesati in je hudo zbolel. Kmalu potem je umrl doma, na svojem rodnem Krasu, katerega trpko lepoto je tako rad opeval v svojih pesmih. Dopolnil je komaj 22 let.

VAS ZA BORI

*V oklepu zelenih borovih rok
bela, zaprašena vas,
poldremajoča vas
kot ptica v varnem gnezdu rok.*

*Sredi dehtečih borov postanem:
Ni to objem mojih rok?
Velik objem, velik obok
za tako malo gručo otrok.*

*Za zidom cerkvenim je pokopan
nekdo. Na grobu šipek cvete.
Iz bele vasi bele poti —
in vse te poti v moje srce.*

VETER, VETER, DEKLICA

*Veter, veter, deklica,
z laski poiğrava,
peter te na vrat poljublja
in na belo čelo.*

*Veter, veter se igra
s tabo, s tabo, ljubica,
veter je med nama
in midva sva sama.
Sredi gmajne sva sama,
sredi skal, robide.
Daj poljub mi, deklica,
ne boj se, da kdo pride.*

PREPROSTE BESEDE

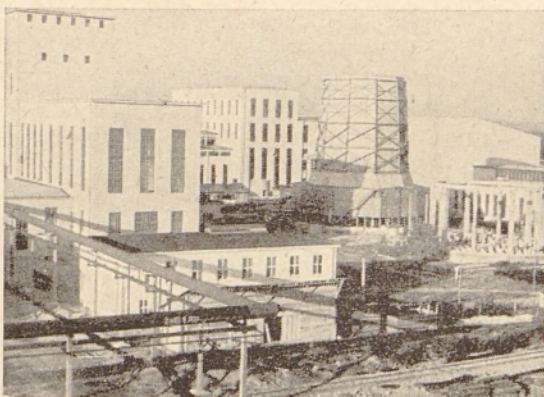
*Ljubim jih, te preproste besede
naših kraških kmetov,
ljubim jih, o, bolj jih ljubim
od vas, meščanskih poetov.*

*Kakor da vidim krajino jasno
nad tiho zeleno dolino,
kakor da vidim skale in bore,
ki stražijo to dolino.*

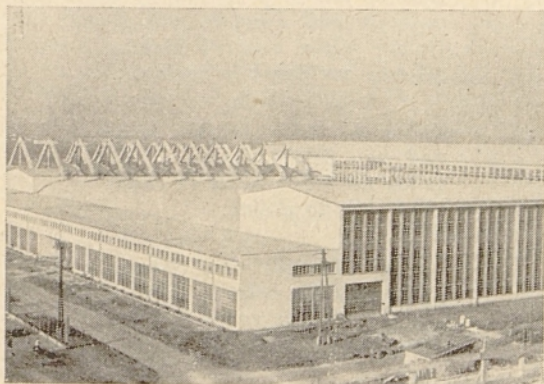
*Ljubim jih, njih ostro tišino;
kakor raskava roka
vabijo zopet in zopet me tja,
izgubljenega otroka.*

Iz tekstilne tovarne v Sloveniji

Novi objekti v obratu glinice — Kidričevo pri Ptuj

Litostroj — obdelovalnica

Drobne vesti

IZREDNO HUDA BURJA, ki je v februarju divjala po Primorskem, je povzročila za okrog 180 milijonov dinarjev škode. Najbolj je bilo prizadeto električno omrežje, zelo so bili poškodovani tudi vinogradi in hiše.

VEČ KO MILIJARDA ZA ZDRAVSTVO je določena letos v proračunu LR Slovenije. Velike vsote so določene za nakup instrumentov in druge opreme za bolnišnice ter za zdravstvene in prosvetne gradnje. Predvsem bodo dogradili že začete gradnje in šole v pasivnih krajih.

NOVO SLOVENSKO DELAVSKO DRAMO »Semena v kamenju« so igrali člani delavsko-prosvetnega društva »Svoboda« v Zgornji Šiški v Ljubljani. Dramo je napisal pisatelj Jože Pahor.

24 MILIJARD ZA POKOJNINE IN INVALIDNINE. Število socialno zaščitene se je v letih od 1949 do 1953 dvignilo od 5,6 milijona na 7,7 milijona. Prejšnje leto so porabili okrog 91 milijard za socialno zavarovanje delavcev, uslužbencev, njihovih družin, upokojencev in delovnih invalidov. Popolna zdravstvena zaščita je zelo široko zasnovana. Za zdravniško pomoč (ambulantni stroški) je bilo lani porabljenih 1328 milijonov din, za zdravljenje v bolnišnicah, sanatorijih in zdraviliščih 3993 milijonov, za zdravlila in druge potrebe 2269 milijonov in za materialno preskrbo v času bolezni in porodu 3044 milijonov dinarjev.

Z zakonom iz l. 1950 je vsaka zaposlitev priznana v delovno dobo za priznanje pokojninskih pravic. Prej je bil priznan samo čas, za katerega je bilo plačano pokojninsko zavarovanje. Tako je zelo veliko število delavcev in uslužbencev dobilo pravico do pokojnine. Zdaj uživa v FLRJ pokojnino 350.000 upravičencev. Izdatki za pokojnine in invalidnine dela bodo letos dosegli 24 milijard.

22 NOVIH PROIZVODOV je uvedla tovarna »Titan« v Kamniku, odkar jo upravlja delavski svet.

ZA 18 Odstotkov več industrijskih izdelkov bodo letos izdelali v Jugoslaviji. Industrijska proizvodnja se bo povečala predvsem zato, ker bodo začele obratovati tovarne, ki so bile zgrajene v preteklih letih. Najbolj se bo dvignila proizvodnja v črni metalurgiji, in to kar za polovico. Proizvodnja mašte se bo dvignila za 28,6 %, ker bodo začeli izkoriščati nova naftna polja v Bosanskem Brodu in na Reki. Proizvodnja električne energije se bo povečala za 15 %, strojne in kovinske industrije za 22 %, elektroindustrije za 29,1 %, premoga za 13,9 %, barvne metalurgije za 12,4 % itd.

LITOSTROJ JE DO LETA 1957 ZASUT Z NAROČILI. Razen turbin za nove hidrocentrale mora izdelati za domovino še na tisoče ton drugih naprav. Ima pa še ogromno naročil iz tujine. Litostroj se uspešno uveljavlja v Egiptu, Turčiji,

Pakistanu, Grčiji in drugod. Iz Indije je dobil naročilo za izdelavo 30 žerjavov. Z devizami, ki jih prejema za svoje izdelke, se ta naš največji industrijski objekt neprestano izpopolnjuje.

REKORDNO PROIZVODNJO SVINCA je dosegla Jugoslavija v preteklem letu: 67.180 ton. To je šest in pol krat več kot v letu 1939, ko je v proizvodnji svinca zavzemala Jugoslavija prvo mesto v Evropi in osmo mesto na svetu.

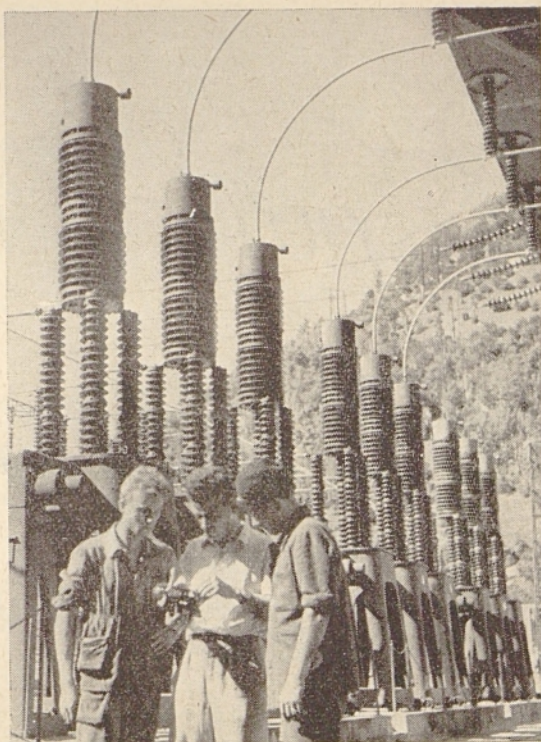
VEDNO VEČ NOVIH IZDELKOV ZA IZVOZ. Med drugimi industrijskimi izdelki so podjetja kovinske industrije iz Jugoslavije poslala lani prve količine ročnega orodja in šolskih šestil v Turčijo, prve količine jeklenih cevi v Turčijo, Paragvaj in Libanon. Podjetje »Rade Končar« je tem državam dobavilo tudi 1300 elektromotorjev, več transformatorjev, električnih stikal itd. Tekstilna industrija je izvozila v Anglijo nad 4 milijone metrov tkanin iz celuloznih vlaken. Kombinatom obutve in gume v Borovu je lani prodal na trgih v Švici, Švedski in Paragvaju nad 40.000 parov usnjene, platnene in gumijaste obutve, v Turčijo pa je izvozil večje količine avtomobilskih gum in zračnic za kolesa. Podjetja kemične industrije so izvozila večje količine polivinila v prahu v Turčijo, Brazilijo in Egipt. Poleg tega je lani izvozila Jugoslavija v Turčijo večje količine bakelita, v Turčijo in Grčijo prve pošiljke stekel za naočnike, v ZDA, Anglijo in Turčijo pa večje količine lesnih izdelkov.

VEČ NOVIH VELIKIH TOVARN BO ZAČELO LETOS OBRATOVATI V MAKEDONIJI. V Makedoniji bo letos začelo obratovati več novih velikih tovarn, kar bo proizvodnjo v tej jugoslovanski republiki zelo povečalo. Vsa industrija v Makedoniji bo letos povečala proizvodnjo za 139 %.

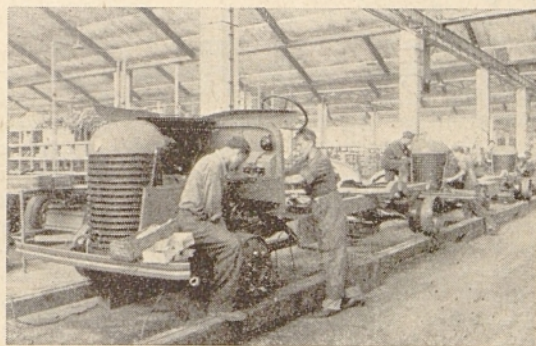
MODERNE MLINE BODO ZGRADILI V SRBIJI. V prihodnjih desetih letih nameravajo zgraditi 8 velikih mlinov, ki bodo dnevno zmleli okrog 200 vagonov žita. Že letos bodo začeli graditi nove mline v Šabcu, Zrenjaninu in Novem Sadu. Računajo, da bodo v vsakem mlinu zmleli po deset vagonov pšenice na dan.

JUŽNA DALMACIJA BO DOBILA TOVARNO SARDIN. Na področju Boke Kotorske je jadranska obala zelo bogata na ribolovu. Letno ulove na tem področju okrog 100 vagonov plave ribe. Velik del tega plena je šel doslej v izgubo, ker v tem delu Dalmacije ni bilo tovarne za predelavo rib. Zdaj bodo zgradili na otoku Sipanu tovarno, ki bo lahko predelala okrog 2 in pol tone rib v osmih urah. Tovarna bo izdelovala ribje konzerve, iz odpadkov pa ribje olje in ribjo moko.

SLOVENSKI FILM »VESNA« V ARGENTINI. Slovenski film »Vesna«, ki je bil v domovini sprejet z velikim navdušenjem, si utira pot tudi preko meja domovine. Predvajali ga bodo v Zahodni Nemčiji ter na mednarodnem filmskem festivalu v Mar del Plati v Argentini.

Hidrocentrale v Doblarjih na Soči

1250 kamionov je lani izdelala Tovarna avtomobilov v Mariboru

Iz Tovarne avtomobilov v Mariboru

Šport v Sloveniji

Tri Slovencih sta najbolj priljubljeni športni panogi planinstvo ter smučanje. Razumljivo je, da Slovence privlači zlasti smučanje in pa planinstvo, saj imamo za ta dva športa v svoji domovini kar najlepše pogoje. Na severozahodnem delu dežele se dvigajo mogočni Julijci z najvišjim vrhom Triglavom; ti se proti vzhodu nadaljujejo v Pohorju, ki zlasti v zadnjem času privablja poleti planince in izletnike, pozimi pa smučarje. Na jugu pa se razprostira Bloška planota, kjer so smučali že pred več kot štiri sto leti. Že Valvazor je v svoji »Slavi vojvodine Kranjske« opisal prve smučarje, ki pa se seveda niso smučali samo zaradi športa, pač pa so imeli svoje »smeči« tudi za vsakdanjo uporabo.

Vse več in več ljudi se ukvarja s planinstvom in s smučanjem. Poleti odmeva z vseh naših sten pesem klina in kladiva. Mladi rod si utira poti na gorske vrhove. Zlasti v zadnjem času so preplezali veliko novih važnih smeri in ponovili mnogo težkih plezalnih poti. Najbolj razveseljivo pa je, da se v naših stenah uveljavljajo mladi planinci, ki imajo pravičen odnos do gora, ki ne precenjujejo svojih sposobnosti in ne podcenjujejo nevarnosti gora. Lansko leto je bilo za slovenske planince še posebno pomembno. Slovensko planinstvo je praznovalo 60-letnico obstoja. In prav v tem letu lahko ugotovimo, da je postalo planinstvo prva množična oblika telesne vzgoje, ki je zajela v svojo vrsto največ delovnih ljudi iz naših rudarskih ter industrijskih revirjev. Nove kočice na

naših hribih in planinah — sedaj jih je že nad 100, prejšnje so bile uničene v partizanskih borbah — rastejo kot gobe po dežju. Vanje se zatekajo ob sobotah in nedeljah planinci in izletniki — med njimi največ mladine — ki jim narava pomeni največje razvedrilo.

Druga vrsta športa, ki navdušuje Slovence, je, kakor smo že omenili, smučanje. Sloves, ki ga danes uživa slovensko smučarstvo doma in v tujini, pa bi bil kaj neznamenit brez Planice, ki nam je v dvajsetih letih svojega obstoja prinesla slavo, tako da vedo ceniti naše smučarje po vsem svetu. Dolina Planice, prelepi košček slovenske zemlje, nad katero se visoko dvigajo stene zadnjih obronkov naših Julijcev in ki jo v zadnjem kotu zaključuje ponosni Jalovec, je nedvomno ena najlepših planinskih dolin. In v tej dolini stoji skakalnica, nedosegljivo delo inž. Bloudka, na kateri je leta 1936 Avstrijec Sepp Bradl prvič v zgodovini človeštva poletel več ko 100 metrov. Vse do 1949. leta so se nato v Planici vrstili svetovni rekordi. Planica je napravila slavnega marsikaterega smučarja. Imena Birger Ruud, Andersen, Bradl, Gering, Finžgar, Tschannen, Janez Polda ne bi bila nikdar tolikanj občudovana, če ne bi bilo nekje v skritem kotičku naše domovine Planice.

Največ zaslug, da je skok in pristanek na tej skakalnici varen, pa ima njen graditelj inž. Bloudek, ki je od leta do leta glede na praktične izkušnje izboljševal profil skakalnice, tako da so naposled Skandinavci, ki so priznani strokov-

njaki v smučarskih skokih, dejali, da je skakalnica povsem varna. Graditelji skakalnic v Obersdorfu, Bischofshofenu in Kulmu, katere prav tako dopuščajo skoke čez sto metrov, so se hoteli učiti v Planici, inž. Bloudek pa jim je dajal nasvete. Le na ta način so tudi v njihovih domovinah zrasle mamutske skakalnice, katerih predhodnica je naša Planica.

Letos slavimo 20-letnico Planice. To je vsekakor velik praznik za slovenske smučarje. Inž. Bloudek je za to priložnost izpremenil skakalnici njeno lice in jo nekoliko izboljšal, tako da je Planica letos kot nova pričakala junake, ki so se vnovič prepričali, da je Planica res edinstvena.

S tem, da sta smučanje in planinstvo najbolj priljubljena športa v Sloveniji, pa še ni rečeno, da Slovenci ne goje tudi drugih športov. V telovadbi imamo Slovenci že staro tradicijo, pa tudi sedaj so slovenski telovadci med najboljšimi v državi. V zadnjem času pa je postal spričo dejstva, da so se slovenski nogometaši kvalificirali v prvo zvezno ligo, popularen tudi nogomet. V času tekmovanja se vsako nedeljo zbira na stadionu v Ljubljani desettisočglava množica. Pa tudi v drugih športih kot košarki, sabljanju, boksu, kolesarjenju itd. imajo Slovenci večkrat odločilno besedo.

The most popular kinds of sport among Slovenes are mountaineering and skiing. This is easy to understand as our country possesses the best possible conditions for both disciplines. In the northwestern part of Slovenia there are mighty Julian Alps with their highest peak Triglav. This alpine group continues in Pohorje which especially in the last time attracts in summer many alpinists and excursionists as well as skiers in winter. In the South of Slovenia lies Bloke Plain where skiing has been known for more than 400 years. Our historian Valvazor already described in his famous book »The Glory of the Dukedom of Slovenia« (Slava vojvodine Kranjske) the first skiers which did not practice, however, their skill only for the sake of sport, but used their primitive tools mainly for winter communication.

Every year more people are joining the ranks of alpinists and skiers in our country. In summer from all our alpine walls resounds the song of bolts and hammers. The young generation are opening their way towards the summits. Especially in the last year many difficult climbing routes were discovered, several first ascents made and daring alpine feats repeated. The most encouraging fact are, however, the exploits of the young generation of alpinists who do not overestimate their forces and who do not, on the other hand, underrate the dangers of the mountains. The last year was especially important for the Slovene alpinists: the Slovene Alpinistic Society celebrated the 60th anniversary of its foundation.

Janez Polda, slovenski smučarski proak

Just in this year we may state with satisfaction that alpinism has become in our country the first mass form of physical culture which is increasingly popular among our working people in mining and industrial areas. New hostels on our mountains and hills are springing out like mushrooms: now there already over 100 of them, while the old alpine huts were mostly destroyed during our liberation struggle. These new hostels are on week-ends the goal of thousands of alpinists and tourists — most of them are young — to whom nature means the most pleasant recreation.

The second sport discipline which has among Slovenes many enthusiastic followers is, as we already mentioned, skiing. The reputation enjoyed at home and abroad by Slovene skiing would be, however, very small without Planica which in the twenty years of its existence as skiing center has tremendously increased the prestige of our skiers throughout the world. The valley of Planica, one of the most beautiful spots of Slovene territory with its high walls of Julian Alps, closed at its end by the proud Jalovec, is certainly one of the finest alpine valleys. In this valley a spring-board has been set up, an unattainable masterpiece of eng. Bloudek, on which in 1936 the Austrian Sepp Bradl jumped for the first time in the history of mankind over 100 meters. Till 1949 in Planica every year a new world record was established. Planica has made famous many international skiers. The names of Birger Ruud, Andersen, Bradl, Gering, Finžgar, Tschannen, Janez Polda would never be so

admired as they are, if there were not somewhere a hidden corner of our country: Planica.

Most credit for the safe jumping and landing on this gigantic ski-jump goes to its builder, eng. Bloudek, who has, by means of practical experiment, from year to year improved its profile, so that at last even the Scandinavians who are acknowledged experts for ski-jumping declared that the Planica ski-jump is completely safe. The builders of ski-jumps in Obersdorf, Bischofshofen and Kulm, all of them also allowing for jumps over 100 meters, learned in Planica. There they made their observations and listened to eng. Bloudek's instructions. Only in this way it was possible for them to build in their home countries giant ski-jumps whose forerunner was our Planica.

This year Planica will be celebrating its 20th anniversary. This is surely a major holiday for all Slovene skiers. For this occasion eng.

Bloudek has changed the appearance of the ski-jump and made on it some slight improvements, so that a new and better Planica has this year accepted its heroes, who have once more convinced themselves of its unique character.

Skiing and mountaineering, though being the most popular sports in Slovenia, are, however, by no means the only ones. We have an old tradition in gymnastics and Slovenes are now also among the best representatives of this discipline in all Yugoslavia. In the last time football also achieved a great popularity owing to the fact that Slovene players have qualified for the first Union League. At the time of matches each Sunday tens of thousands of people are crowding in Ljubljana the »Stadion« where the football matches take place. But the Slovenes have often obtained decisive results in other sport disciplines as well, such as basket ball, fencing, boxing and cycling.

TAKRAT SPOMLADI

Takrat spomladi, ko so na Vinskem vrhu začele odpirati češnje prve cvetove, se je Frenk Turchich vrnil v svojo rojstno vas. Počasi je stopal navkreber po stezi, ki ni bila več tako izhojena kakor včasih. Da, takrat pred tridesetimi leti še ni držala na Vinski vrh široka lepa pot kakor danes. Tudi potka, ki se je od steze odcepljala v globel k studentu, ki tudi poleti ni presahnil, je bila zarasla. Postal je. Davni spomin se ga je dotaknil kakor topla ljuba roka prijatelja, ki ga srečaš po dolgih letih.

Trezika...

Tja dol je prihajala po vodo. Zastrmel se je v globel, kjer je žuborela voda kakor takrat — pred tridesetimi leti... Zdelo se mu je, da vidi dekleta, vsega zardelega, kako počasi s puto polno vode na hrbtu stopa navzgor proti njemu. Že čisto pri njem je, smeje se mu, ker ji je zaklical nekaj veselega, toda glej. Najbrž je bil prav on kriv, da ji je na spolzki stezi spodrsnilo, opotekla se je in bi padla, da ni priskočil in jo prestregel... Samo za kratke trenutke je zajel z rokami njeno telo in njene velike rjave oči so se zastrmele vanj sprva preplašeno, nato pa sproščeno veselo in že se je zasmejala: »Pošteno bi bila padla, da me nisi ujel.«

Takrat se je začelo med njima tisto, kar je bilo tako prečudežno lepo, da sta čisto pozabila, da sta viničarska. V nočeh sta poslušala slavce in čričke, s pogledi sledila zlatim sledem zvezdnih utrinkov in sanjarija o nemogočih rečeh. »Rada bi imela židano kiklo, potem bi bila morda lepa in bi me imel še bolj rad,« si je želela nekoč. »Lepa si tudi brez žide in da te imam rad, sama veš,« jo je zavrnil in ji nato

obljubil: »Čakaj, na tuje pojdem za nekaj let in dolarje bom služil, potem ti pošljem prave ameriške žide...«

Res je šel, drugo pa se je vse drugače zasukalo. Ni služil dolarjev na tujem, sprva niti centov ne. Stradal je, se lotil zdaj tega dela, zdaj onega in bil spet brez dela in spet stradal. Iz rojstnega kraja pa so prihajala Trezikina pisma. Dišala so po domači zemlji. Trezika mu je pisala o svoji ljubezni in zvestobi in še nekaj, kar ga je presunilo — da pričakuje otroka. Ko je prejel tisto pismo, je bil spet brez dela. Stal je v dolgi vrsti brezposelnih pred rudniško pisarno v upanju in strahu, da ga »bos« izbere. Njegovo upanje se ni izpolnilo. Trikrat je prebral Trezikino pismo... »Piši mi vendar malo več, kako živiš. Prepričana sem, da dobro, saj se ti povsod znajdeš. Naši so bili zelo hudi name, ko sem jim povedala, da pričakujem otroka. Če moreš, pošlji kakšen dolar, da jih malo potolažim in prepričam, da me nisi pozabil.«

Ni ji mogel poslati dolarja in zato ji ni pisal. Spet je romal v drug kraj za delom in Trezikina pisma so izostala. Najbrž so se med potjo izgubila. Končno je dobil v rudniku trdo naporno delo. V noči je hodil na delo, v noči se je vračal. Spal je nekaj kratkih ur, ob sobotah se je s kameradi v salunu napil piva in kvartal. Za Treziko je zvedel, da je služila in rodila hčerko. Tega mu ni sporočila sama, zvedel je po znancih. Bilo mu je hudo, toda ni si vedel pomagati. Ko je zbral nekaj prihrankov, je poslal nekaj dolarjev Treziki. Vsoti je pripisal samo — »To ti pošiljam za otroka.« Nobenega odgovora ni prejel in zato ni potem več pošiljal.

Minevala so leta in žalji so trdela na Frenkovih dlaneh. Bili so kakor pečati trdega dela pri podiranju stoletnih dreves v pragozdovih, gradnji železniških nasipov in kopanju v rudnikih. In doma v rojstni domovini se je mnogokaj spremenilo medtem. Bila je tam vojna, polna krvavih strahot. Frenku so pomrli starši in obe sestri v lagerju. Potem pa je prišla svoboda in ljudje so obnovili svoje domove in domovino.

Ladje so pripeljale v rojstno domovino izseljence, povratnike in obiskovalce. Ko so se ti vrnili, so imeli toliko povedati. Mathew Lavrin je po svojem povratku dve uri nepretrgoma pripovedoval o novih tovarnah, velikih hidrocentralah, šolah, o tem, kako danes po vaseh gori elektrika, o mladini, ki je zgradila železniške proge, o spominskih ploščah, ki so jih v tovarne vzdali delavci takrat, ko so prevzeli upravo v svojo last, o viničarjih, ki so danes končno na svojem...

Tudi Frenk je bil tam. Napeto je poslušal Mathewa. S pogledom mu je sledil, ko je ta končno stopil k predalniku, potegnil ven predal in postavil na mizo leseno skrinjico, vso poslikano s slovenskimi ornamentmi.

»Tudi tole sem prinesel od doma«, je glas staremu Mathewu nekam svečano zvenel. Odprl je skrinjico in na belo poribano mizo stresel kupček rjave prsti.

»Ta je domača, čisto drugače diši kakor tukaj, le povohajte...«

Frenk je iztegnil roko in si vzel ščepec rjave prsti. Povohal je in nosnici sta mu vztrepetali. Zadišalo mu je po domači vasi, po cvetočih češnjah, po pastirskih ognjih in pečenem krompirju, po kruhu, ki ga je pekla mati, po voljnih Trezikinih kitah...

V tistih dneh potem se je odločil, da se vrne. Kam, v začetku še ni prav vedel. Nikogar svojih ni več imel. In za Treziko so mu sporočili, da je umrla. Zvedel pa je, da živi še Trezika — hčerka. Omožena je in mati treh fantičev. Pisal jim je in dobil je prijazno povabilo.

»Kar pridi, dedek,« so mu pisali Matiček, Franek in Jani. »boš skrbel za naše čebele, da nam bodo dale dosti, dosti medu. Pa mlinčke nam boš urezoval in piščalke, pomagal boš mami in atu in zgodbe nam boš pravil...«

Zdaj je torej tu, na sončnem Vinskem vrhu. Jutro je in rosa se blesti na mladi trati, da izgleda kakor posuta z biseri. Nekdo prešerno piska na piščal. Ali je to Matiček ali Franek, je ugibal sam pri sebi in ubrzal je korak.

Pesem je zvenela vedno bližje, vedno glasneje. Izza rahlo razcvetelega drevja se je zabelila domačija. Ne, to ni bil Frenkov rojstni dom. Saj tega več ni. Okupator ga je požgal. Toda bil je dom Trezikin, ki je kri njegove krvi, dom Matička, Franeka in Janija, njegovih vnučkov. Frenku je bilo, kakor da poje vse mlado jutro okrog njega. To je bil radosten pozdrav domovine.

Ina Slokan

Domovina

Ameriška Vrhnika

Društvo »Slovenski narodni dom« je leta 1953 izdalo zanimivo in lepo opremljeno knjigo »Zgodovina slovenske naselbine Waukegan-North Chicago«, v kateri je zbralo velik del zgodovine svoje naselbine od leta 1893 pa do 1952. Knjiga, ki je prva te vrste med ameriškimi Slovenci, je trajne vrednosti in pomembna za zgodovino slovenskega naroda sploh, saj le-ta ne bi bila popolna brez zgodovine slovenskih izseljencev, ki so njen sestavni del. Zeleti bi bilo, da bi ta knjiga, ki je v domovini naletela na zelo ugoden odmev, našla še mnogo posnemalcev v slovenskih naselbinah v ZDA in Kanadi, v Južni Ameriki, kakor tudi v evropskih državah.

Iz knjige objavljamo skrajšani odlomek, ki govori o prvih naseljencih v tej naselbini.

PRVI NASELJENCI

Waukegan - North Chicago, dvojno mesto, stoji na zahodnem obrežju lepega Michiganskega jezera. Mesto Waukegan, nekoč imezovano Little Fort, je šlo leta 1890 4.415 prebivalcev, leta 1952 pa že 40.000. North Chicago je imelo leta 1910 3.306, leta 1952 pa okoli 9.000 prebivalcev.

Slovenska naselbina tvori nekakšen neviden most med obema mestoma. Na severni strani Desete ceste, ki deli obe mesti, leži Waukegan, kjer je Slovenski narodni dom, slovenska cerkev in farna šola, na južni strani Desete ceste pa je North Chicago; tu je slovenska ustanova North Shore Savings and Loan Association (Hranilnica in posojilnica) in Slovenska združna prodajalna.

Prvi Slovenci so se naselili v tej naselbini leta 1893. Kolikor je bilo mogoče dognati, so to bili: John Jerina, John Podboj, John Setnikar, John Hamovec, John Mrlak, Frank Jereb, Frank Zdešar, Matic Šurca, John Kočar, Frank Grom (Lukovec), bratje Miha, Frank in John Jerina (Kocjanovi). Leta 1899 je slovenska naselbina štela že sedem družin, in sicer: Frank Jereb, Anton Jereb (Bančar), F. Remžgar, Matevž Žitka, John Mrlak, Jacob Japelj, F. Mrlak, skupno okrog petdeset Slovencev.

Ti prvi rojaki so bili vsi doma iz vrhniškega okraja, zato je umevno, da so se v to naselbino naseljevali predvsem iz okrajev Vrhniške. Zato imenujejo nekateri Slovenci našo

naselbino »ameriška Vrhnika«. Seveda so med nami tudi Gorenjci, Dolenjci, Štajerci itd.

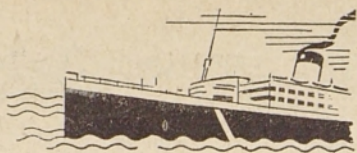
Prva leta so delali rojaki večinoma pri American Steel & Wire Co. (žičarna), nekaj pa pri Sugar Refinery Co. (tovarna sladkorja). V teh tovarnah so bila zelo težka dela in je bilo treba trdne volje, da se je naš človek privadil. Delali so v dveh izmenah po 10–12 ur na dan. Žičarna je plačevala delavcem 15 do 16 centov na uro. 1. oktobra 1899 je žičarna pogorela. Nekateri rojaki so nato čez zimo gradili novo žičarno. Maja 1900 je začelo obratovati nekaj oddelkov v obnovo tovarni. Zatem so se priseljevali rojaki v čedalje večjem številu.

Prve naseljence je prizadela kriza, ki se je pričela pod vladavo demokratskega predsednika Grovera Clevelanda, ki je bil izvoljen leta 1892. Kriza je trajala do leta 1897. V teh slabih časih je nekaj rojakov dobilo delo pri kopanju čilkaškega kanala. To delo je bilo zelo naporno, nevarno in tudi zelo slabo plačano. Leta 1897 je bil izvoljen republikanski predsednik. Delavske razmere so se tedaj nekolikoboljšale.

Ustanovitelji društva Slovenski narodni dom v Waukeganu - North Chicago, Illinois — Sedeči od leve na desno: Frank Furlan, John Mahnič, Math Jereb, Mathias Warsek, Andrew Bartel — Stojе: Luis Lah, John Gantar, Joseph Stirn, Anton Celarec, Frank Belec in Frank Brence

na tujih tleh

IZ FRANCIJE — MERLEBACH

Leta 1903 je pri veliki eksploziji v tovarni sladkorja veliko delavcev izgubilo življenje. Natančnega števila niso nikdar dognali. Naši rojaki sicer niso bili neposredno prizadeti, toda po tej katastrofi je bilo teže dobiti delo. Spominjamo se dni, ko smo pred tovarno čakali na delo. Če se nismo takoj razšli, ko so nam naznanili, da ni dela, so nas obrizgali z mrzlo vodo in to v najhujšem mrazu.

Leta 1912 je prišlo do druge eksplozije v tovarni sladkorja. Tedaj so bili prizadeti tudi naši rojaki. Hude opekline je dobil Frank Grabeljšek, ki pa se je pozdravil in še živi med nami; Frank Trobec pa je opeklina podlegel. Ponesrečilo se je okoli dvajset Slovencev. Po tej katastrofi so mestni možje prepovedali nadaljnje obratovanje.

Naši rojaki so se trudili vsak na svoj način, da bi se pošteno in dostojno preživeli. Nekatere slovenske družine so imele tudi do 15 drugih ljudi na hrani in stanovanju. Tako so tudi žene tpele, posebno, ker so morale takrat še prati z rokami. Po zasebnih hišah takrat še ni bilo elektrike in tudi ne nekaterih pripomočkov za hišna dela.

V Waukeganu je imel tista leta gostilno Nemec Mr. Holstein, ki je večkrat pomagal našim izseljencem. Kadar je kdo potreboval tolmača ali si je želel pridobiti ameriško državljanstvo, se je obrnil na Mr. Holsteina. Pozneje pa se je več naših rojakov naučilo jezika te dežele in tedaj so ti pomagali našim ljudem, da so postali državljani ZDA. Posebno se je trudil v tem oziru rojak Math Slana. Lahko rečemo, da med starejšo generacijo danes ni Slovencev, ki ne bi imeli državljanstvih pravic.

Saht Bermanx v Merlebachu, kjer že dolgo vrsto let kopljejo slovenski rudarji, stoji na meji Francije in Nemčije

86.800 FRANKOV PODPORE
SO RAZDELILI

V nedeljo, 24. januarja t. l. je imelo občni zbor Slovensko rudarsko pevsko društvo in podporno društvo »Sava«. V preteklem letu je društvo pridno delalo. Imeli smo več prireditev: dve maškaradi, kjer so bile razdeljene lepe nagrade, in štiri druge vesele zabave, vinsko trgatve itd. Na povabilo francoskih pevskih društev je pevski zbor »Sava« nastopil v več krajih in povsod žel lepe pohvale. Pridno smo hodili tudi na izlete, na katerih ni manjkalo židane volje in lepe slovenske pesmi. 30. novembra smo z lepo proslavo počastili jugoslovanski državni praznik. Za Miklavža smo obdarovali mladino naših članov, na Silvestrovo pa smo priredili tradicionalni in priljubljeni Družinski večer s petjem, godbo in plesom, ki sta se ga udeležila tudi generalni konzul in konzul iz Metza. Na prireditvi je bilo obdarovanih 35 vdov in upokojencev. Skupno je društvo lani izplačalo potrebnim članom 86.800 frankov podpor. Na občnem zboru je bil izvoljen lanski odbor.

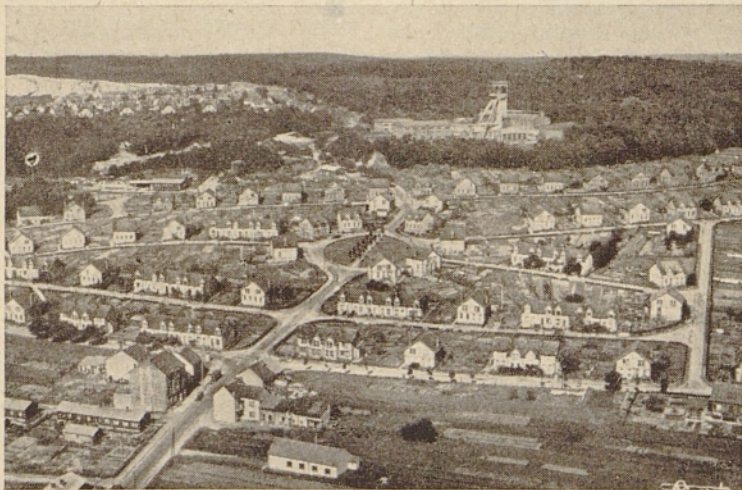
Pavlič

TUDI DRUŠTVO »SLAVČEK«
SE LEPO RAZVIJA

Tudi pevsko in podporno društvo »Slavček« se med rojaki v Franciji lepo uveljavlja. Lani so organizirali več prireditev in izletov.

Udeležili so se proslave 25-letnice francoskega pevskega društva »Union coral Freyming«, ki so mu v znak prijateljstva poklonili 2000 frankov. Sodelovali so pri proslavi francoskega državnega praznika in se udeležili razvitja nove zastave Akordeon Cluba St. Barbe iz Merlebacha. Skupno z vsemi slovenskimi izseljenskimi društvi so proslavili v dvorani Witkovski v Freymingu jugoslovanski državni praznik 29. november.

V decembru so na Družinskem večeru, ki so ga priredili za svoje člane, priredili koncert, kjer so nastopili moški, ženski, mešani in mladinski pevski zbori ter tamburaši. Ob tej priliki je društvo obdarovalo vdove in upokojence. Lani med letom je društvo izplačalo svojim potrebnim članom skupno okrog 63.000 frankov podpor, kar je lep dokaz plemenite skrbi društva za svoje člane.

»IZSELJENSKA MATICA NAM JE
NUDILA MNOGO VEČ, KOT SMO
PRİČAKOVALI«

»Doživljaji v Ljubljani mi bodo ostali trajno v spominu in najbrž tudi drugim izletnikom. Tam je bilo naše glavno shajališče. Uradniki Izseljenske matice so pa pripomogli, da smo imeli dovolj razvedrila.

Prvo veselo presenečenje sem doživela in gotovo tudi drugi izletniki, ko smo prejeli iz urada Izseljenske matice povabilo k sprejemu, ki so ga priredili za slovenske rojake 20. junija v koncertni dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani. Dole-tela nas je sreča, da smo imeli priložnost slišati slovenski oktet. Fantje so nam zapeli število izbranih pesmi in nas tako navdušili, da ploskanju ni bilo kraja in so morali vsako pesem večkrat ponoviti. Najraje bi jih kar naprej poslušali...

Končno naj še nekaj pripomnim: Izseljenska matica nam je nudila mnogo več, kot smo pričakovali, in je prav, da se jo podpira. Priskrbela nam je večdnevni izlet po Jugoslaviji z avtobusom po nizki ceni. Potovanja v večji skupini je bilo zelo zanimivo. Dalje smo bili deležni veselih in pomembnih prireditvev, prišli do večjega poznavanja in dobili potrebne informacije. To vse veliko pomeni in izrekam od moje strani uradnikom Izseljenske matice prav lepo zahvalo!

Jennie Troha, Barberton, O.

SLOVENSKI DUHOVNİK O OBISKU V STARI DOMOVINI

»Pred nekaj dnevi sem obiskal svojega prijatelja in starega prijatelja pokojnega očeta Rev. Piusa J. Petriča, ki se je pred kratkim vrnil z obiska stare domovine Slovenije.

Rev. Petrič, bivši župnik v New Yorku, se je zlasti mudil v Beli krajini in se zelo pohvalno izraža o svoji domovini. — Po 33 letih je Rev. Petrič videl v Beli krajini veliko spremembo — vse je bolj moderno, vsaka vas je moderno urejena in elektrificirana. Prej je bilo 6 hiš pokritih z opeko, danes pa je komaj 5 hiš še pokritih s slamo. Ljudje so zelo prijazni in se ljubijo med seboj, nič ni kreganja in tožb med sosedi...«

A. F. Svet, New York

SREČANJE SLOVENSKEGA IZSELJENCA Z MARSALOM TITOM

»...Čez nekaj dni smo bili na sinjem Jadranu v prelepi Opatiji. To mesto se mi je najbolj dopadlo. Ne vem, zakaj sem ga tako vzel; ali me je spominjalo na našo Kalifornijo ali pa me je omamilo naše lepo Jadransko morje. Na tisoče turistov iz vse Evrope obišče to divno mesto, ki ga imenujejo Riviera Jugoslavije. Včasih so uživali v lepota tega raja samo grofi in druga velika gospoda, danes pa prihajajo na odmor delavci iz vse Jugoslavije.

Po telefonu nas je poklical tovariš Vrhovec in nas povabil v Pazin, na proslavo desetletnice osvoboditve Istre in na sestanek s predsednikom Titom. V Pazinu je bilo že na tisoče ljudi in na tisoče jih je bilo še na poti. Tam, v rojstnem kraju Vladimira Gorjana, je predsednik Tito govoril zbranimu narodu... Tega dne se bom dolgo spominjal. Tudi moja soproga je rekla: »Takah dogodkov malo kdaj dočakamo.« Po govoru je Tito stopil z odra in se pozdravil z nami, nato smo zapustili tribuno in se podali proti Pa-

zinu. V Kulturnem domu je bil sestanek z istrskimi predstavniki in voditelji. Med nami so bili France Štoka, Vladimir Bakarič, Miha Marinko, Blažo Jovanovič in dr. Aleš Bebler, ki je dobro znan našim rojakom v Ameriki. Z mojo soprogo sta se dalj časa razgovarjala. Vesela je bila tudi, ko je govorila s predsednikom Titom in je bila prav prijetno presenečena, ko jo je Tito ogovoril v angleščini ter se je čudila njegovi lepi izgovarjavi. Meni pa je rekel: »Šta je ne učiš hrvatski?«

Tega dneva v Pazinu, na proslavi 10-letnice osvoboditve Istre, ne bom tako kmalu pozabil...

Stanley Mirko Rogers, Monrovia,
California

»JUGOSLAVIJA JE NA POHODU...«

»...Imel sem priliko pogovarjati se s kmeti, s tovarniškimi delavci in uradniki večjih podjetij itd. Uverjen sem, da sem videl več in slišal več kot katerikoli turist do sedaj, vključujoč tiste, ki so imeli svoje avtomobile s seboj. — V nekaj besedah naj vam povem to, da so ljudje zadovoljni z vlado. Saj vidite sliko Tita na vsakem javnem prostoru, v vsaki brivnici, na hišah pa so napisali: »Mi smo za Tita! On je z nami!« To sem videl povsod, tudi na Primorskem, katero sem vso prevozil do Gorice, Sežane in Solkana. — Da, Jugoslavija je na pohodu, pa čeprav se rimska gospoda še tako jezi od nevoščljivosti, ko ni uspelo Lahom in Nemcem podjarmiti našega naroda. Kdor še danes trdi, da je v Jugoslaviji železen zastor, je ali ignorant ali pa bivši parazit. Kako naj bo govora o kakšni železni zavesi, ko sem sam vi-

del na stotine turistov iz različnih dežel, Nemci, Lah, Angleži, Švicarji in celo iz Indije prihajajo, da niti ne omenim Američanov...«

Anton Zornik, Herminie, Pa.

»TUDI AMERIKANCI BI SE LAHKO NEKAJ NAUČILI...«

»Ogledali smo si tudi partizansko bolnico »Franjo«. Tu smo vsi občudovali vztrajnost in trpljenje partizanov na teh nevarnih poteh. Ogledali smo si še druge bolnice, ki nekatere celo prekašajo ameriške, posebno pa splošna bolnica na Jesenicah, ki je nadvse moderna.

Na potovanju smo bili povsod preskrbljeni in negovani. Uživali smo krasoto najlepših krajev, ki jih ne prekaša nobena druga dežela, posebno na Bledu, v Portorožu in Opatiji. Šele takrat nam je bilo jasno, zakaj si Italija toliko prizadeva, da bi si prisvojila vse te krasne pokrajine.

Po zaključku naše turneje smo si ogledali novi slavni Lito-stroj v Ljubljani, ki je mene še posebno zanimal, ker sem sama delavka v slični stroki že 10 let. Predvsem sem opazila posebno paznjo pri strojih, ki so najboljše negovani in snažni, da sem se domislila, da bi se tukaj tudi Amerikanci lahko nekaj naučili.«

Helen Ambrozich, Milwaukee, Wis.

KAKO JE »PREGANJANA« CERKEV V JUGOSLAVIJI

Lievin, 24. I. 1954

Nisem nasprotnik katoliške cerkve, ker sem katoličan, ne morem pa trditi, da je katoliška cerkev v novi Jugoslaviji preganjana, kakor opisuje v članku pod naslovom »G. Tomo Brejce« časopis »Naša luč«. To, kar trdi pisec v tem članku, me odgovarja resnici, o čemer sem se prepričal na lastne oči lani, ko sem preživel svoj dopust v Jugoslaviji.

Takrat sem obiskal tudi svoj rojstni kraj Sv. Florijan pod Bočem, uro daleč od Rogaške Slatine. Moja rojstna vas ima podružnico Marijo Snežno, ki je znana božja pot. Tudi lani,

V Ameriki rojena slovenska rojaka Elsie Urh in Clar Zaitz sta obiskala domovino svojih staršev

ko sem se jaz tam mudil, je bila na praznik 15. avgusta v tej romarski cerkvi velika cerkvena slovesnost, ki so se je udeležili romarji iz vse spodnje Štajerske. Ker je bil domači župnik zaradi starosti upokojen, je vodil svečanosti župnik iz Stoperc.

Ko sem se vračal proti Rogatcu, sem srečaval nove trume ljudi. V gostilni, ki je bila nabito polna gostov, sem se pozanimal, kam so vsi ti ljudje namenjeni. Mož srednjih let, ki sem ga to vprašal, me je začudeno pogledal.

»Vi prav gotovo niste iz naših krajev, ker ne veste, da je jutri pri »Mariji Trošt« v Zetalah žegnanje,« mi je pojasil. »Vsi, ki jih tukaj vidite in ki ste jih srečali na poti, gredo na božjo pot v Zetale.«

Tri dni pozneje sem v Jelšanah pri Reki, ne daleč od naše lepe jadranske obale, prisostvoval cerkvenemu pogrebu, ki ga

je vodil katoliški duhovnik. Na tistem polkopališču počiva moj nepozabni sin Mirko, ki je padel v narodnoosvobodilni vojni tik pred njenim koncem. Do lani nismo vedeli, kje je pokopan. Da smo našli njegov grob, se imam največ zahvaliti predstavnikom Slovenske izseljenške matice, posebno še tajniku Albertu Švaglju.

Tako sem sam videl in se prepričal, kako v novi Jugoslaviji preganjajo katoliško cerkev. Da pa so slovenski gozdovi polni grobov z razmesarjenimi trupli ter kako so jugoslovanski belogardisti branili ter varovali naše domove, matere, žene in otroke, kakor naglašajo pisec zgoraj navedenega članka, nam dosti jasno kažejo in povedo fotografije mučenih in pobitih žrtev, najdene pri ujetih fašistih in domačih izdajalcih. Volkovi pač zato tulijo, ker jih resnica v oči bode!

Jurij Artič

Z obžalovanjem smo zvedeli, da je rojak Anton Zornik, katerega vtise o obisku v domovini objavljamo, umrl pred kratkim na svojem domu v Herminie, Pa. 15. marca pa je umrl v Mariboru ameriški rojak Jože Menton, ki se je lani jeseni, žal že bolan, za stalno vrnil v domovino. O obeh pokojnikih, ki sta do zadnjega diha srčno ljubila domovino, bomo v prihodnji številki obširneje poročali. Svojcem naše iskreno sožalje!

O delavski prosveti v Sloveniji

O DELAVSKI PROSVETI V SLOVENIJI

Delavska prosvetna društva »Svobode« so v Sloveniji delovala že pred vojno in položila čvrste temelje delavski kulturi, kljub temu, da jim takratna oblast ni bila naklonjena. Danes pa ni nikjer več ovir. Slovenski delavci, ki z delom svojih rok gradijo lepšo bodočnost svoji svobodni domovini, svobodno gradijo tudi svojo kulturo.

Danes deluje širom po Sloveniji 127 delavskih prosvetnih društev »Svobode«, v katerih je včlanjenih 45.000 članov. To je mogočna armada pridnih orabev na polju slovenske kulture. Križem po domovini so njene prireditve — koncertne, dramske, godbene. Predavanja delavskih ljudskih univerz so vedno dobro obiskana, polne so njihove knjižnice in čitalnice; kultura in prosveta danes ni več namenjena le nekaterim, ampak je poštena lastnina vseh.

V knapovskem trboveljskem okraju imajo društva »Svobode« že povesod, kjer jih je bilo le mogoče ustanoviti. V Trbovljah imajo kar štiri, v Zagorju tri, v Hrastniku dve, eno pa v Radečah in v Zidanem mostu. Leta 1952 so ta društva priredila medsebojno tekmovanje. Prvo mesto je zasedlo društvo »Svoboda Toplice« iz Zagorja, naslednik starega knapovskega društva »Vesna«. To društvo ima celo vrsto sekcij — moški, ženski, mladinski in pionirski pevski zbor, igralsko družino, pionirsko gledališče, knjižnico, šahovsko sekcijo, Ljudsko univerzo itd. Na drugem mestu so se čvrsto zasidrli Hrastničani s svojima društvoma, tretje in četrto mesto pa so zasedli Trboveljčani, kjer šteje društvo »Svoboda-center« 440 članov.

Predolgo bi bilo, če bi danes podrobno naštevati in opisovali delo posameznih društev, če pa bi pisali le o nekaterih, bi bilo to krivično, saj se povesod in v

vseh sekcijah potrudijo po najboljših močeh. Zato vas bomo z delom posameznih društev seznanjali sproti v prihodnjih številkah našega lista. Danes pa bomo navedli le glavne dogodke iz življenja delavsko-prosvetnih društev »Svobode« v preteklem letu.

Pomemben kulturni dogodek slovenskih delavcev v l. 1953 je bila

STOLETNICA RUDARSKE GODBE V HRASTNIKU.

ki so jo Hrastničani slovesno praznovali poleti. Prvi zapiski o rudarskih godbenikih segajo zelo daleč nazaj v leto 1848, ko je šest hrastniških rudarjev-godbenikov igralo ob otvoritvi hrastniške železniške postaje na progi Dunaj—Trst, ki so jo takrat gradili. Do l. 1853 je število godbenikov tako naraslo, da so že tvorili pravo godbo. V začetku je ta godba igrala največ v zabavo nemški rudniški gospodi, z leti, ko se je povečala razredna zavest rudarjev, pa je postala prava delavska godba. V dolgih sto letih svojega obstoja je ta godba igrala na nešteti delavskih prireditvah, proslavah, manifestacijah, izletih, povorkah, pogrebih, koncertih itd., med okupacijo pa se je v celoti priključila partizanom, kjer je igrala kot godba VII. korpusa.

Za svojo stoletnico so si godbeniki zgradili svoj Godbeni dom, ki ni v ponos samo njim, temveč vsej hrastniški dolini.

Lani je dobila Slovenija tudi svoj

PRVI DOM »SVOBODE«

Zgradilo ga je delavsko prosvetno društvo »Svoboda-Zasavje« v Trbovljah. Graditi so začeli oktobra 1952, delali so vso zimo in 22. julija 1953 je bil dom slovesno odprt. Razen društvenih prostorov in dvorane, v kateri je prostora za 400 ljudi, garderob ter sob za igralce je v domu tudi okrepčevalnica, stanovanje za upravnika, čitalnica in klubski prostori.

Tudi zagorski Svobodasi bodo letos spomladi začeli graditi svoj delavski dom, ki bo stal na lepem prostoru sredi mesta. Računajo, da bodo dela trajala nekaj let, saj bo to mogočna stavba, ena najlepših v Sloveniji. Za gradnjo tega delavskega doma so kmetje iz okolice poklonili rudarjem velike količine lesa.

Svobodaše je zelo prizadela

SMRT DELAVCA - UMETNIKA

Poldeta Demšarja, upokojenega delavca, doma z Viča pri Ljubljani. Demšarjev Polde je bil star Svobodaš, delavec-umetnik, ki je že pred vojno kot član dramskega krožka ljubljanske »Svobode« igral na delavskem odru vrsto tako zrelo oblikovanih oseb, da je v tem dostikrat prekosil celo priznane poklicne igralce. Kakršno koli vlogo so mu dali, najsi je bila vesela ali žalostna, v vsako se je popolnoma vživel in jo mojstrsko odigral. Najpečjo mojstrovino pa je ustvaril s Cankarjevim hlapcem Jernejem, ki ga je posebej tako živo, da ga ne bo pozabil nihče, kdor ga je videl. Saj je bil že po zunanosti visok, koščen in suh, kakor ustvarjen za to vlogo. Večer za večerom so bila nabit polna gledališča v Ljubljani, Mariboru, Celju in drugod, kjer je delavski oder igral Cankarjevoga »Hlapca Jerneja« s Poldetom Demšarjem v naslovni vlogi. O njegovi umetniški igri so pisali dnevniki dolge članke, zaradi katerih se pa skromni Polde ni čisto nič prevzel. Ostal je skromen in preprost, srčno dober in tovariški, kakršen je vedno bil. Vsak večer je vestno prihajal k skušnjam z oddaljenega Viča, čeprav zelo truden od celodnevnega dela. Nikoli ni vprašal za povračilo kakšnih stroškov, čeprav je dosti prestradal ob premajhnem zaslužku v tistih časih. Takšen je bil Demšarjev Polde, delavec-umetnik, in takšen bo ostal večno živ v srcih slovenskih delavcev.

50 LET TRBOVELJSKE GODBE

Trboveljska delavska godba je lani praznovala 50-letnico. Ustanovil jo je takratni tajnik strokovne zveze rudarjev Ivan Mlakar, prvi kapelnik pa je bil Oto Puncer. Rudniška uprava tej delavski godbi ni bila naklonjena in ji je povsod nasprotovala. Ustanovila je tudi konkurenčno godbo, sestavljeno iz rudniških paznikov, ki so uživali mnoge ugodnosti in prednosti. Pazniško godbo so delavci imenovali »ajmohtarska godba«.

Ko je bil prvi kapelnik godbe Puncer odpuščen od dela, je moral s trebuhom za kruhom v tujino. Ista usoda je doletela tudi njegovega naslednika, Gašperja Turnška. Kljub vsem preganjanjem pa je godba le ostala in lepo napredovala, zlasti od leta 1919 pod vodstvom Alojza Drakslerja ter njegovega na-

Trboveljska delavska godba, ki je lani praznovala 50-letnico

slednika Antona Hudarina, ki vodi godbo še danes in je lani praznoval 25-letnico svojega dela. Od leta 1924 je bila Delav-

ska godba v Trbovljah zaradi svoje organiziranosti in kvalitete ena najbolj cenjenih godb v Sloveniji.

I. S.

NOVICE S KNJIŽNE POLICE

RAD SEM JIH IMEL

Ime pisatelja Miška Kranjca ni znano le v domovini. Kjer koli žive bratje in sestre, ki jih je grenka usoda preteklosti pogonala z ljubljene prekmurske rodne grude v širni svet, tam domujejo tudi povesti Miška Kranjca. V svoji najnovejši knjigi »Rad sem jih imel« obuja svoje mladostne spomine, žalostne in vedre, motne in svetle. Izpod njegovega peresa žubori sočna slovenska beseda, kakor studenec izpod domačega grička. Piše o krajih, časih in ljudeh svoje rodne prekmurske vasi. O Johanu pripoveduje, ki se je znal pogovarjati s pticami in živalmi. »Živila je mati, ki je rodila sedem sinov,« zapiše v zgodbi, kjer z mehko ljubečo besedo pripoveduje o rojstvu svojega najmlajšega bratca. Seznanja nas z dobrodušnim poštarjem Jančijem in Radošičevo dobro strino, ki je »postajala čedalje manjši«. Slehera stran, slehera črka je drobna izbrusena umetnina, nov dokaz, da je s to knjigo ustvaril pisatelj

Miško Kranjec doslej svoje najboljše delo. Knjigo, ki šteje 244 strani, je založila in izdala »Mladinska knjiga« v Ljubljani.

JEKLENA PEST

Čigava je? O tem nam mnogo, mnogo pove knjiga »Skozi ognjene nevihte je udarjala jeklena pest.« Napisal jo je partizanski borec Jože Stok-Korotan. Tudi ameriški Slovenci ga poznate iz ponatisov njegovih spisov, ki so bili natisnjeni v nekaterih ameriških naprednih slovenskih časnikih. Pisec je zajel v svoji obsežni knjigi, ki šteje 736 strani, nešteto dogodkov, spominov in doživetij, ki se razraščajo v napeto prikazano celoto. Marsikaj zveni danes ko pravljica. Toda vsi ti drobci vró iz Korotanovih zapiskov, ki jih je preveril z izpovedjo 450 partizanov. Pisec je obiskal svoje partizanske tovariše in zbral njihova prava imena, saj jih je v letih osvobodilnega boja poznal le po partizanskih imenih. To tvarino je še dopolnil s tem, kar je našel v Muzeju narodne

osvoboditve v Ljubljani. Korotan je vso to obširno snov spretno pregnetel v delo, ki ga bereš kot najbolj napet roman: akcije, zasede, spopadi z okupatorjem. Spoznaš pretresljivo, toda svetlo resnico; knjiga je plamenec spomenik časa, ko se je lomila žalostna preteklost in ko jo mogočno zorela usoda jugoslovanskih narodov. Poglavje za poglavjem nas prepričuje, kako se je iz junaškega poguma ter neverjetne iznajdljivosti partizanskih bojevnikov prelivala ta velika pravda v pomembno zgodovinsko dogajanje z zmagovitim zaključkom. Knjigo, ki jo je izdal Glavni odbor Zveze borcev v Ljubljani, je sprejela Slovenija z odprtimi rokami. Iskra junaškega upora, ki je prežarjala v najusodnejših trenutkih vse zavedne Slovence in vse jugoslovanske narode, gori in tli še dalje v tem Korotanovem delu, ki prehaja tudi v roke slovenskih izseljencev. Le-te bo prezanimivo čtivo nedvomno zamikalo in zapustilo v njih globoke, neizbrisne vtise.

V.

kotiček za žene

IZ ANTIFASISTIČNE FRONTE ŽENA
(AFŽ)
ZVEZA ŽENSKIH DRUŠTEV

V Jugoslaviji je bil lani oktobra 4. kongres Antifasistične fronte žena Jugoslavije. Delegatke so razpravljale predvsem o kmečki ženi Jugoslavije, o tem, kako naj soodločajo o življenju svoje vasi, kako naj s pomočjo gospodinjskih in splošno izobraževalnih tečajev širi svoje znanje, da ne bo zaostajala za drugimi vaščani, in podobno. Dalje so delegatke naglašale, da morajo občine v bodoče bolje skrbeti za ustanavljanje takih ustanov, ki delovno mater razbremenijo, na primer šolskih kuhinj, dnevnih zavetišč itd. Matere so se tudi zelo potegovale za več dnevnih zavetišč, kjer so otroci pod varstvom, medtem ko so one na delu. Tam se uče, če hodijo v šolo, če pa so še majhni, se igrajo, seveda ločeno, da ne motijo tistih, ki se uče.

Žene zadružnice so doslej v vrtnarstvu, perutinarstvu, mlekarstvu in drugih kmetijskih panogah dosegle že lepe uspehe. Na kongresu so poudarjale delegatke, da si mora kmečka žena pridobiti še več strokovnega znanja, kajti to je zanjo zelo koristno, ker lahko tako pride do svojih lastnih dohodkov in je bolj samostojna, koristno je pa tudi za vso njeno družino in za vso družbo. Predlagale so, da se uvedeta v osemletno obvezno osnovno šolo še dva predmeta — kmetijstvo in gospodinjstvo, kjer bi se dekleta naučila pridelovanja vseh vrst zelenjave, ne le zelja in solate. Tako bi se naučile pripravljati boljšo in bolj raznovrstno hrano, lepše bi si uredile dom, imele več časa za konserviranje zelenjave in sadja za zimo itd. Predlagale

DRAGE SESTRE V DOMOVINI

V tej deželi sem samo dve leti. Pogrešam, zelo pogrešam domovino. Nisem ena od tistih, ki obrekujejo svoje rodne kraje in blatijo z obrekovanjem svoje starše in sestre, živeče v Jugoslaviji. Sem dekle, ki ljubim svojo domovino in imam vedno lepo besedo za njo. Ta domovina, ki je vstala iz krvi v svobodo, mi je dala šolsko izobrazbo v vseh ozirih in mi vse nudila, kar sem želela. Kako bi mogla potem to, kar je bilo meni v korist, obrekovati. Ljubim to našo slovensko zemljo, ki je toliko dala, ki je toliko prelila svoje lastne krvi. A prišla je v moje srce želja po tujini, ki me je sprejela mrzlo. Nič ni miline v tej deželi, nič ljubezni med ljudmi, take ljubezni, ki sem je bila vajena v domovini. Kako obžalujem ta korak, ki me je privedel do ločitve od mojih dragih in te lepe, tukaj v tujem svetu tako ljubljene slovenske grude.

Sedaj, ko me je kruta bolezen — tuberkuloza — položila v posteljo za tako dolgo dobo, mi srce še bolj bridko občutim domotožje. Večkrat se oglasim v »Prosveti«. Potom tega lista sem si pridobila precej prijateljev slovenskega porekla. Pred nekaj dnevi sem čitala v »Prosveti«, da bo Slovenska izseljenska matica začela izdajati časopis »Rodna gruda«. Z velikim veseljem sem sprejela to vest in se na časopis, ki me bo seznanjal z razmerami v domovini, takoj naročam. Pošljite mi ga čimprej!

OLGA RUŠOVA
Monaca, Pa. USA

so tudi, da bi osemletkam dali nadaljevalni pouk za kmečko mladino.

Kongres je pozval žene, da naj živo sodelujejo pri vsem, kar zadeva matere in otroke. Potrebno je organizirati in pospeševati razna društva in organizacije, ki so namenjene izobraževanju in zdravstvenemu prosvetljevanju žena, ki večajo njihovo strokovno znanje, ki jim pomagajo pri gospodinjstvu in materinstvu. Glavna stvar pa je, kako bi omogočili ženi čim večjo gospodarsko samostojnost, ker je to osnova njene resnične enakopravnosti.

Ženska enakopravnost je stvar vse skupnosti in ne samo stvar žena. Če bi žene še nadalje živele samo v okviru svoje ženske organizacije in samo v tem okviru reševale razne

težave, bi jih s tem odtegovali drugim društvom, občinam, delavskim in kmečkim organizacijam, ki pa so prav tako dolžne reševati zadeve, ki se tičejo žena. Na kongresu je bilo ugotovljeno, da je ogromna večina žena že vključena v vrsti drugih organizacij in odborov, kakor na primer v društvih prijateljev mladine, v gasilskih društvih, v Rdečem križu, v drugih in njihovih pododborih, v športnih društvih Partizana, v Svobodi itd. Ženske so torej prišle do zaključka, da lahko vse zadeve, ki se tičejo žena, rešujejo v splošnih in ženskih društvih in oblastnih organih, kjer so vključene. Zato je kongres sprejel sklep, da se namesto AFŽ ustanovi Zveza ženskih društev.

Zima Vrščaj

DA BO MOŽ BOLJŠE VOLJE

Tudi kuharija je svoje vrste velika umetnost, ki je ne smemo podcenjevati. Tu ne odloča le denar, s katerim kupimo potrebno živila — treba je imeti še nekaj, kar je prav tako neobhodno potrebno, to je smisel in ljubezen do kuhanja. Če je jed še tako preprosta, a pripravljena skrbno in prizadevno, je okusnejša od najbolj razkošne pojedine, za katero smo porabili kdo ve koliko živil in seveda denarja. Najbolj pa bomo svoje može in seveda tudi vso ostalo družino razveselile s tem, če ne bomo kuhale vedno enih in istih jedi. Napravite enkrat malo izpremembe v svojem tedenskem jedilniku. Razveselite svoje može in vso družino z jedmi, ki že dolgo niso bile na mizi, ali pa jih morda doslej sploh niste kuhale. Videli boste, kako bodo veseli izpremembe. Za začetek vam bom navedla troje kuharskih receptov iz bogate zakladnice naših slovenskih mater.

PECENA KAŠA Z JABOLKI

Stresi četrť litra oprane in odecjene kaše v primerno kozo in jo polij s tri četrť litra zavrelega mleka, dodaj za oreh surovega masla, nekoliko soli in žlico sladkorja, dobro premešaj, da se sladkor raztopi, ter postavi za četrť ure v pečico. Nato vzemi kašo iz pečice, položi vanjo 4 olupljena, na krhlje zrezana jabolka, košček poleg koščka, potresi še z žlico sladkorja in postavi nazaj v pečico ter peci še pičle pol ure. Nato kašo dobro premešaj, potresi s sladkorjem in cimetom ter daj na mizo.

GORENJSKI KRAPI S SIRNATIM NADEVOM

Popari pol litra ajdove moke s pol litra slane vode in s kuhalnico dobro zmešaj. Ko se testo nekoliko ohladi, ga stresi na desko, na katero si prej potresla pšenične moke, ga nekoliko ugneti in takoj razvaljaj za pol mezinca debelo. Nato pripravi nadev: 1 jajce, 2 pe-

sti sira iz kislega mleka (mohanta), 2 žlici kisle smetane, pest krušnih drobtin in nekoliko soli. Vse dobro zmešaj. Zreži razvaljano testo v štiri oglate krpe in položi na vsako krpo pol žlice nadeva. Stisni krpe ob robih skupaj in jih kuhaj v osoljeni vreli vodi 8 minut. Kuhane krape odcedi, potresi z drobtinami in zabeli z ocvirki ali z maslom.

IDRIJSKI ZLIKROFI

Napravi testo kakor za rezance, samo bolj mehko iz 1 jajca, 3 do 4 žlic vode in približno 15 dkg moke. Za nadev skuhaj

4 do 5 krompirjev, kuhane olupljene v dobro stlačili. V ponvi razgrej žlico masti ali ocvirkov in zabeli s tem krompir, osoli, dodaj 2 pesti krušnih drobtin, 1 jajce, nekoliko majaronovih plev in vse dobro zmešaj. Nato razvaljaj testo v krpe, pokladaj nanje pripravljen nadev, kupček za kupčkom (velike za debel oreh) za prst narazen. Kupčke pokrij s testom, pritisni vsakega ob robu nekoliko s prstom, obreži z zobčastim kolescem in stisni na vrhu v sredi konce testa skupaj. Žlikrofe kuhaj v osoljeni vreli vodi narahlo 10 do 15 minut. Kuhane odcedi in stresi v skledo ter jih zabeli s krušnimi drobtinami, precvrtimi na masti.

Jelka

MLADI ROD

Anica Černejeva

Naša kuharica

*Kuha nam debela
kuharica Jela.
Če je dobre volje,
skuha nam najbolje:
melje, seje, meša,
nikdar ne opeša...
Tolče, valja, peče,
nikdar nič ne reče.
Mesi in vtepava,
vedno nam je zdrava
vedno je vesela
kuharica Jela.*

KOROŠKE UGANKE

Pri nas imamo deklico, ki vsak dan vso hišo obleta, potem pa za vrata sede.

(Metla)

Sodček moj obroča nima, dvojno vince v sebi ima.

(Jajce)

PRAVLJICA O DRAVI

Bilo je v tistih časih, ko naši pradedje rži in pšenice še niso poznali. Tedaj je živel ob Dravi na Koroškem bogat ribič. Vse svoje premoženje si je pridobil s tem, da je pridno lovil ribe ob Dravi. Poln hvaležnosti je nekega dne vprašal Dravo: »Mamica Drava, s čim naj ti povrnem, ker si mi pomagala do blagostanja?«

Drava je nato odgovorila: »Pojdi daleč po svetu. Tam v daljnem kraju najdeš ljudi, ki imajo bel in ržen kruh; od vsakega mi po en hlebec kupi in mi ga prinesi.«

Ribič se je odpravil na pot in prišel v bogate in lepe kraje. Ljudje so tam jedli, česar on dotlej ni poznal: lep kruhek. Kupil si je dva hleba, kakor mu je bila Drava velela — naročila. Ko se je vrnil, je vrgel hleb pšeničnega in hleb rženega kruha v Dravo. — Nato je Drava začela naraščati in je poplavlila ves levi in desni breg. Ko pa je voda otekla, je pričela zemlja odganjati lepo rž in rumeno pšenico.

Tako so ljudje dobili seme in povsod so začeli sejati rž in pšenico.

(Nadaljevanje)

Mladenič se je večkrat skazal hrabrega junaka; v marsikaterem boju na tujem se je razvila gibčnost njegovega duha in telesa. In ko mu doma oče nanagloma umrje in ga pokličejo na dom, da bi prevzel lastnijo po očetu, so ga odpustili s pohvalo iz cesarske vojske.

Doma so mladega viteza častili in ljubili vsi pošteni sosedje. Seznanil se je bil kmalu potem, ko je prišel na dom, s sosedovo devico, hčerjo Šumbregovo in jo tudi v zakon vzel. Toda bog mu ni dal dolge zakonske sreče: žena mu umrje že pri prvem porodu, zapustivši mu edinega sina — Jurija. Da bi se bil Marko Kozjak vdruči oženil, tega ni bilo misliti; ljubil je rajno svojo ženo preveč, morda toliko bolj, ker jo je imel le malo časa. Torej si nameni posvetiti vso skrb in ljubezen le temu, da bi svojega sinčka Jurija, ki ga je živo spominjal na rajno ženo, zredil za dobrega kristjana in dobrega državljana.

Ves drugačen mož je bil njegov brat Peter Kozjak. — Ker je bil drugi sin, mlajši od Marka, ga je odmenil oče za duhovski stan. Bil je tudi slabe postave, za orožje čisto nesposoben. Že v mladih letih je bil potuhnjen, zvit in poreden; in ko mu je še mati umrla, starejši brat pa odšel na Nemško v vojno, se je izpridilo še tisto dobro v njem, kar ga je imel po naravi. Ker ga je oče odstavljaj in se malo menil zanj, so ga odstavljali tudi drugi; celo posli so ga zametavali. Zato pa se mladi gospodič ni bližal nobenemu človeku; vsakega je sovražil, ker je menil, nekoliko res po pravici — da ga vse sovraži. Pečal se že kot otrok ni z ljudmi, le gosi je preganjal po očetovem dvoru in s palico pobijal živali. Tako se je navzelo mlado, zanemarjeno srce tudi neusmiljenosti. Kar pa se mlademu človeku vsadi, to pri starem obrodi.

Ne glede na nagnjenje in poklic, ne na svetost duhovskega stanu, pošlje oče Petra v kloster v bližnjo Zatičino, češ da bo le preskrbljen za legak kruh, drugo se bo že samo naredilo, kar je treba menihu. Pa samo se le kaj slabega naredi. Mladenič je bil sicer dobre glave, bistrega razuma, pa je bil tudi v kloštru samsvoj in trmoglav; ni se hotel tega učiti, kar so mu velevali. Tudi molitev mu

je bila malo povšeči, odtegoval se je menihom in vsakemu povelju. Precej so videli, da iz njega ne bo dobrega duhovnika. Pa opat je izprva zavoljo očeta potrpeval z njim, misleč, da se še popravi; ko pa je ostal zmerom tisti potuhnjeni Peter, ga pošljejo iz kloštra očetu domov.

Kaj je hotel oče z njim? Do meča ni kazal Peter nobenega veselja in tudi ni bil za to, ker mu je bil bog že od mladih kolen nogé malo na vnanjo stran skrivil, veliko glavo pa na krtek vrat in široka pleča v vzvišeno grbo postavil. Meniška kuta bi bila morda te pohabe pokrila, tako je mislil oče Petrov, ali železni oklep bi se ga ne bil dobro oklenil in prijel. Odloči mu torej oče izbo v zadnjem kotu gradu, kjer so bile shranjene stare pisane bukve. In ker Peter ni imel drugega dela, je jel stare bukve premišljevat in brati, delo, ki nekda ni bilo tako lahko kakor zdaj, ko imamo na papir tiskane knjige.

Kmalu potem umrje stari Kozjak. V poslednji oporoki zapiše večji del svojih lastnij starejšemu sinu Marku, ki je bil zdoma, nekoliko pa mlademu sorodniku Ludviku Kozjaku. Peter ni dobil nič drugega kakor dober kot, to je stanovanje in vso preskrbo do smrti, pri bratu Marku.

Ko bi bil oče prepustil sinu Petru kako lastnijo, ne bi se bil le-ta veliko zmenil zanjo; prodal bi jo bil morda, kakor Ezav Jakobu prvenstvo, za torilo leče. Zdaj pa ga je to grizlo, ker je videl, da mora povsod zadnji biti in le še bolj mu je srce zatemnelo. V resnici mu ni bilo nobene sile. Skrbi ni imel nobene; varno po tujih rokah hranjeno stanovanje mu je dajal brat Marko, poklican z Nemškega. Ali gospod Peter si je bil v glavo vtisnil, da mora biti sam svoj gospod; in s svojo učenostjo je menil, da bere v razstavi in razvrstitvi nebeških zvezd, da kdaj še obogati in sam svoj postane.

Srca, ki ima že druge pregreške na sebi, se kaj rada prime lakomnost posvetnega blaga. Vse te misli in želje pa so se rodile sredi Petrovega srca; nikomur jih ni povedal, le stenam svoje izbe. Bile bi zakopane in svet bi ne bil nikdar znal zanje, ko bi jih ne bil Peter pozneje očitno pokazal.

Drugo poglavje

Ti štibalarski tatje
hujši so kakor volcje.
Narodna pesem

Kakih petdeset let popred, preden se je pričela naša povest, so prišli cigani v naše kraje. Popred niso bili znani tod po Evropi in še današnji dan ne vemo gotovo, od kod so sprva prišli. Zgodopisci tedanjih časov pripovedujejo, da je tuj narod v Evropo priromal — rjave kože, neznane noše in tujega jezika. Ti čudni ljudje so se izdajali za kristjane, rekši, da prihajajo iz Egipta. Imeli so morda sprva tudi svoje kralje. Kmalu pa so se razšli v drhalih po vseh evropskih deželah, kjer so si skoraj povsod prebivalce razdražili zavoljo svojega lenega pohajkovanja in pa še bolj zavoljo tega, ker so preradi tega ali onega ogoljufali in le slabo ločili, kaj je moje, kaj tvoje.

Bilo je poletnega večera. Sonce je bilo komaj še za dve pedi visoko. Pod gradom Kozjakom v grmičju si je bila postavila ciganska drhal šotore. Umazane rjuhe so bile pretegnjene po zakajenih slemenih, napravljenih iz palic. Pod šotorom so kurili ogenj. Velik kotel je visel nad plamenom in mlad kuštrav cigan je mešal po njem z leseno kuhalnico. Na ražnju je obračala na pol osmogeno četrt ukradenega kozla majhna ciganka črnih velikih oči, večidel so bili šli ciganje po bernjavi in goljufiji v bližnje vasi; le malo jih je bilo v šotoru. Vračali pa so se zmerom bolj z nabranim brašnom: s slanino, maslom in drugo ropotijo.

Glavar tega krdela, velik, suh cigan s svetlimi očmi, se naposled dvigne, pokliče mladega kuštravega fantina, ki je kuhal, in oba koračita mimo koščatih konj in oslov, ki so po navadi prenašali ciganom tovore iz kraja v kraj, od vasi do vasi.

»Slušaj, dečko,« pravi cigan mlajšemu, »doboš si danes lahko dobrega konja tu gori v gradu. Uren bodi, jaz ti pomorem. Hlapce bo tvoja mati premotila, ti odvežeš konja, prvega pri vratih, vranje barve, in ga odpeleš do velikih vrat; tam te počakam jaz, vse drugo bom storil potlej sam.«

»Bom, oče! In konj bo moj, si rekel?« odgovori mladi.

»Ti ga boš jezdil. Jutri pojdemo čez mejo, nihče ga ne bo videl v naših rokah. Kadar pridemo čez mejo, ga lahko prodamo.«

Cigani kričijo in pade na tla, konj pa zdirja na door. Hlapci se obrnejo od ciganke, skozi grajska vrata pa stopi dolgin, stari cigan

Na poslednjo misel je hotel mladi ciganič nekaj ugovarjati, vendar ga osoren pogled starejšega na mah utiši.

Oba gresta tiho navzgor po grajskem potu. Ko pa storita ovinek, da bi ju mogel videti grajski vratar s svojega stražišča, se ogneta v stran. Dospeta do obzidja. Dolgin, mlajšemu oče, se pripogne, sin mu skobaca na hrbet, od tod na ramena. Potem se dolgin počasi vzpne s svojim živim tovorom pokonci ob zidu.

»Dosežeš?« vpraša stari.

»Manjka za pol komolca,« odgovori fante in vzpenja roke, da bi se vrh zida poprijel in splezal gor. Ciganski oče se postavi še bolj tik zida, stopa na prste in daljša rame, kolikor more. Zmerom pa so bile sinu roke za pedenj prekratke. Stari cigan kolne med zobmi in strese nejevoljen sina raz sebe. Iz kamnov, ki so odkrhnjeni od zida ali strehe ležali okrog ozidja, si napravita podlogo. Oče stopi nanjo in kmalu je klečal mladi cigan na zidu.

»Vidiš konjski hlev?« vpraša oče od zdolaj.

»Vidim in mater vidim na dvorišču,« odgovori maček ciganski na zidu.

»Hoj, glej, da mi izvedeš konja tiho iz hleva in ga priženeš ob zidu do vrat; ako ne, varuj se me! Počakam te pri vratih.« Tako je govoril šepetaje dolgin svojemu sinu na zid. Ta pa ni poslušal do kraja očetovih besed. Naglo ga je zmanjkalo z zida v dvorišče.

Medtem so se zbrali grajski hlapci konec konjskega hleva okoli stare ciganke. Drug drugega so klicali in našlo se jih je veliko okrog babure, stare ciganke, ki je vedela mnogo povedati.

»Od kod ste pa, vi ciganje?« jo vpraša prvi hlapec.

»Daleč semkaj smo prišli iz egiptovske dežele,« govori ciganka, po strani pa se skrivaj ozira proti hlevu, »iz egiptovske dežele; veste, kje je to?«

»Nu, slišal sem o njej v pridigi,« pravi stari vojni hlapec Ožbe. »Na Nemškem sem bil marsikje; tudi dol na Hrvaško in Češko smo šli z mečem — še z ranjnim gospodom, v Egiptu pa še nisem bil.«

»To mora biti za devetim morjem,« dostavi tretji hlapec.

»Res je,« pravi zopet ciganka. »Sv. Jožef in Marija sta potovala z otrokom Jezusom v Egipt. To ste slišali. Mi ciganje, ne mi, naši očetje niso hoteli sprejeti Jezusa in Marije in zato moramo sedem let romati po vsem svetu, vse križem, ljubi prijatelji, za kaznen romati.«

»Sedem let, pravite,« se oglasi hlapec, »tedaj vas je treba zapoditi s palico; zakaj pa že romate, kar imam jaz zobe v čeljustih?«

Na to vstane krohot in smeh na dvorišču.

»Stoj, ljubi moj prijatelj! Meniš, da bi mi ne šli radi domov, ko bi mogli; pa zavirajo nas mnogovrstni zadržki; kaj ti pravim, prijatelj, ti bi me ne mogel razumeti.«

»Lej, lej,« odgovori peti hlapec, »ali meni, da bi tudi ti znala kaj, česar mi ne bi? Morda celo kakor naš gospod Peter,« pri tej besedi se ozre, ali ga ni kdo čul, »naš gospod Peter, ki zna brati in se na zvezde ume.«

»Daj mi dlan, prijatelj moj, in povem ti, kaj se ti je zgodilo in kaj se ti bo še.«

»Prijatelj tvoj nisem, starka! Nekaj bi ti pa dal, ko bi mi povedala, kaj bo z menoj. Kje pa poznaš, kje?« Rekši, ji pomoli dlan.

»Potrpi, potrpi. Ti si bil dvakrat v smrtni nevarnosti, še v tretje boš! To se pa ne bere, ali jo prebiješ. Pač, nemara da jo boš. Enkrat si se mislil ženiti, pa ti niso pustili. Ženil se pa boš čez leto in dan in mlado vdovo vzel,« prerokuje ciganka.

»Ti gotovo po metli hodiš na Klek. Vse ti ugame baba.« Tako vzklikne hlapec in vsi naenkrat hote zvedeti svoje prihodnje usode.

Ciganka si izmišlja, laže in jim prerokuje zavrsto. Dobro pazi, da ne bi zinila nobene, ki bi vsakemu ne bila za silo prav obrnjena. Kozjaški hlapci so strme menili, da imajo zlodejko s Kleka pri sebi, zakaj vsak je mislil in trdil, da mu je skoraj vse po pravici in resnici razodela.

Ko so se hlapci razmišljeno s ciganko pogovarjali, pride graščak, gospod Marko Kozjak, na drugi konec dvorišča. Vide, da so se hlapci v drhal zbrali, hoče zvedeti, kaj imajo. V ta hip pa mu naproti priteče sinček, šestletni Jurij, in govori: »Oče, pojte gledat, pojte! Tuj hlapec je našega vranca odpel in ga žene venkaj. Jaz sem mu rekel, naj ga pusti, pa me je hudo pogledal in me hotel prijeti. Pojdite!«

Rekši, vleče deček gospoda k vratom. Tu zagleda Marko ciganskega fantina, kako si prizadeva splezati na njegovega najlepšega konja.

Jeza zgrabi graščaka, ko vidi, da se mu človek predrzne pri belem dnevu njegovo najljubše blago iz zaprtega hleva ukrasti. Na skok je bil pri tatu.

»Kaj boš,« zagrmí mlademu ciganu na uho, da mu pretrese strah vse ude od pete do glave in se z mesta ne gane. »Kaj imaš tu? Od kod si se pritepel?« In gospod Marko ga z vso močjo z debelo palico mahne, da cigana kri zalije in se zgrne na tla. Konj zdirja na dvor. Hlapci priteko na krik malega cigana; skozi velika vrata pa stopi dolgin, stari cigan. Grozovito pogleda vse pričujoče, pobere krvavega, omedlelega ciganiča in ga odnese. Na vratih se obrne in glasno spregovori: »Le ogledi me, grad, in ti, gospod njegov. Ako se mojemu sinu ne zaceli rana, ki si mu jo naredil, pomnil me boš!« Zatem naglo odide. Tudi ciganke je zmanjkalo. Hlapcev se ni nobeden upal ganiti. To ni bil človek, so menili, ki je tako prišel, ko da bi ga bil iz klobuka stresel. To je moral biti tisti, ki križe delamo pred njim. Gospod pa se je hudoval nad hlapci: »Zakaj puščate take ljudi v grad!«

Drugi dan že ni bilo več ciganskih šotorov pod Kozjakom. Grajski so bili pozabili nanje, nikomur ni bilo mar, zakaj v tedanjem času je bil svet vsega vaje; nič posebnega se jim ni zdelo, ako je kak tepež tudi krvavo plačilo prejel.

(Nadaljevanje)

Oženil se bom

Koroško narodno besedilo

Emil Adamič

Veselo

Moški
zbor

mf

Jes 'mam tri lu - bi-ce, use tri bo - ga - te. E - na'ma to - karje,

druga du - ka - te, e - na'mo rin - čico, druga ko - rau de, tretja 'ma jo dico

f

ritard. u tempo

ff drobno na bau - de. Jes 'mam tri lu - bi-ce, use tri bo - ga te. Jes se pa

ritard. u tempo

p *Mirneje, zamišljeno*

mf

ženu bom, kaj m'je po - če - ti? K'te - ro teh lubic treh hočem jes uze - ti?

mf

Odločno

mf

Uzev bom pa koj e - no, uzev bom ta muvaj - ši, ta najbolj lu - bi me, 'mam jo naj - raj - ši,

mf

f

uzev bom pa koj e - no, uzev bom ta muvajši, ta najbolj lu - bi me, 'mam jo naj - raj ši

ritard. u tempo *tehtno* *ff*

ff *ritard. a tempo* *tehtno* *ff*

SLOVENIJA LES

PODJETJE ZA IZVOZ LESA IN LESNIH PRODUKTOV

Ljubljana, Titova cesta 1/a

Telefon 20-563

*Izvažamo: žagan les, gozdne proizvode
in finalne izdelke ter izvršujemo vse posle
mednarodne špedicije z lesom, ki se
izvaža po morju*

PROIZVAJA ZA TUZEMSTVO IN IZVOZ:

parkete vseh vrst dimenzij in kvalitete,
parketne ornamentne plošče, zložljive
stole, otroške foteljske in stolčke ter
otroške zložljive mizice, zaboje vseh
vrst, lesno moko, mehko in trdo pohi-
štvo ter rezan les iglavcev in listavcev

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE LJUBLJANA

V LJUBLJANI, PARMOVA ULICA ŠT. 37